ΕΣΤΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΞΩΝ ΑΡΙΘ.

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

1886

[ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ—ΙΟΥΝΙΟΣ]

ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΡ. 5—ΔΕΔΕΜΕΝΟΣ ΔΡ. 8

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μητροπόλιτη
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ

ΑΘΗΝΗΣΙ
Γ. ΚΑΣΔΟΝΗΣ, ΕΚΔΟΤΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Γραφεῖον τῆς Ἑστίας: Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σταδίου, ἀριθ. 32.
1886

Ἀριθ. 535 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε

ΕΤΟΣ ΙΑ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΚΑ' — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι. — Γραφεῖον διευθ. Ὁδὸς Σταδίου 39. — 30 Μαρτίου 1886

ΙΟΥΛΙΟΣ ΒΕΡΝ

Ὁ περιώνυμος συγγραφεὺς τῆς «Περιόδου τῆς Γῆς ἐν ἡμέραις ὀγδοήκοντα» ἐγεννήθη ἐν Νάντῃ τῆς Γαλλίας τῇ 8 Φεβρουαρίου 1828. Εἶνε εὔσωμος καὶ ῥωμαλέος, τὸ δ' ὀξὺ αὐτοῦ βλέμμα φωτίζει μορφὴν εὐφυεστάτην, ἀγαθὴν καὶ μειδιῶσαν, ἣν ἔκαυσεν ὁ ἥλιος καὶ ὁ θαλάσσιος ἄνεμος κατὰ τὰ συνεχῆ αὐτοῦ ταξείδια.

Ὁ Ἰούλιος Βὲρν ἤρξατο τοῦ φιλολογικοῦ αὐτοῦ σταδίου διὰ διηγημάτων καὶ κωμῳδιῶν συνεργασθείς, πρὸς ἄλλοις, καὶ μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Δουμᾶ υἱοῦ, μεθ' οὗ ἔκτοτε συνδέεται διὰ στενῆς φιλίας.

Τὸ ἐπιστημονικὸν μυθιστόρημα ἦτο ἤδη ἐν σπέρματι ἐν αὐτῷ, ὅτε ἐδημοσίευσε τὸ περιεργότατον διήγημα *Δρᾶμα ἐν τῷ ἀέρι*, ἐν ᾧ διηγεῖται τὰς περιπετείας ἀεροναύτου, ὅστις λαβὼν ἐπὶ τοῦ ἀεροστάτου αὐτοῦ ἐπιβάτην τινὰ βλέπει μετ' ὀλίγον ὅτι ὁ ἐπιβάτης οὗτος ἦτο παράφρων. Ἀλλὰ τὸ πρῶτον μυθιστόρημα, τὸ ἀποκαλύψαν τὴν φιλολογικὴν αὐτοῦ ἰδιοφυΐαν, εἶνε αἱ *Πέντε ἐν ἀεροστάτῳ ἑβδομάδες* ἐκδοθὲν τῷ 1863 ὑπὸ τοῦ ἐκδότου καὶ συμβούλου αὐτοῦ, τοῦ ἄρτι ἀποθανόντος Ἰουλίου Ἕτζελ. Τὸ παράδοξον καὶ κενότροπον τοῦτο ἔργον εὐθὺς ἀμέσως κατέστησε γνωστὸν τὸν συγγραφέα του. Τὸ μυθιστόρημα, ὅπερ ἀλληλοδιαδόχως εἶχε γίνῃ ἐν Γαλλίᾳ ἱστορικόν, φιλοσοφικόν, κοινωνιστικόν, ἐθνικόν, πραγματικόν, φυσιογραφικόν, εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἰουλίου Βὲρν ἐγένετο ἐπιστημονικόν. Τούτου ἕνεκα ἐξέπληξε μὲν εὐαρέστως τοὺς λογίους, κατέθελξε δὲ τοὺς περιέργους, διεσκέδασε τοὺς σοφοὺς ὡς θελκτικὴ παραδοξολογία καὶ ζωηρότατον εἵλκυσε τῶν οἰκογενειῶν τὸ ἐνδιαφέρον ὡς εὔχυλος καὶ εὔπεπτος ἐπιστήμη.

Αἱ περιπέτειαι τοῦ πλοιάρχου Χατεράς, τὰ Τέκνα τοῦ πλοιάρχου Γράντ περιήγαγον τοὺς ἀναγνώστας τοῦ Ἰουλίου Βὲρν ὁτὲ μὲν εἰς τὸν Βόρειον πόλον καὶ τὴν Αὐστραλίαν, ὁτὲ δὲ εἰς τὴν Παγωμένην θάλασσαν καὶ τὸν Εἰρηνικὸν Ὠκεανόν. Ὁ συγγραφεὺς ἄλλοτε ὡδήγει αὐτοὺς εἰς τὰ βάθη τῶν θαλασσῶν ἢ ἐπὶ τῆς Σελήνης, εἰς τὸ κέντρον τῆς Γῆς, ἢ εἰς τὴν χώραν τῶν μηλωτῶν, τὸ δὲ κοινὸν παρηκολούθει αὐτὸν πιστῶς πανταχοῦ.

Ἡ φήμη τοῦ Ἰουλίου Βὲρν εἶνε σήμερον παγκόσμιος. Ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶνε δημοτικὸν ὅσον καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ πατρίδι. Εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν ἐκτὸς τῆς «Περιόδου τῆς Γῆς ἐν ἡμέραις ὀγδοήκοντα» καὶ «τῶν Παθημάτων Κινέζου», ὧν ἐπιτυχεστάτην μετάφρασιν ὑπὸ τοῦ κ. Ἀγγέλου Βλάχου φιλοπονηθεῖσαν ἐδημοσίευσεν ἄλλοτε ἡ «Ἑστία», πάντα σχεδὸν τὰ ἔργα αὐτοῦ μετεφράσθησαν ἐν ἐπιφυλλίσιν ἐνταῦθα ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἢ ἐν Σμύρνῃ.

Φίλος αὐτοῦ ἐκ τοῦ σύνεγγυς γνωρίσας τὸν Ἰούλιον Βὲρν ἔγραψε πρό τινων ἐτῶν τὴν ἑπομένην *Σκιαγραφίαν*, ἣν παραθέτει καὶ ὁ Ἰούλιος Κλαρετὴ ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ διαπρεποῦς συγγραφέως.

«Θέλετε νὰ γνωρίσητε τὸν *Ἅγιον Μιχαήλ*; εἶνε μικρὸν θαλαμηγὸν ὁκτὼ μέχρι δέκα τόννων, ἐξηρτυμένον ὡς ἁλιευτικὸν πλοιάριον. Στενός τις χῶρος εἰς τὴν πρῴραν χρησιμεύει ὡς κοιτῶν τοῦ πληρώματος, δωμάτιον δὲ εἰς τὴν πρύμνην ὡς θάλαμος τοῦ πλοιάρχου καὶ τῶν ἐπιβατῶν, ἂν δυνάμεθα ν' ἀποκαλέσωμεν οὕτω θαλαμίσκον ἔχοντα τεσσάρων ποδῶν ὕψος, ἓξ ποδῶν μῆκος καὶ πέντε πλάτος. Ὀπίσω τῆς κλίμακος, ἥτις ἄγει ἀπὸ τοῦ καταστρώματος εἰς τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος θάλαμον, εὑρίσκεται εὐρὺ ἐρμάριον περιέχον τὴν βιβλιοθήκην τοῦ πλοίου, τουτέστι τὸ ἡμερολόγιον τῶν παλιρροιῶν, χάρτας τινὰς ναυτικοὺς καὶ τρία τέσσαρα ὀγκώδη λεξικὰ καὶ συγγράμματα περιηγητῶν. Ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ὑπάρχει μικρὸν τηλεβόλον, μὲ τὸ ὁποῖον ποτὲ δὲν πυροβολοῦν, πρὶν ζητήσουν συγχώρησιν παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἕνεκα τοῦ φόβου ὃν ἔχουσι μὴ ἐκραγῇ.

«Τὸ πλήρωμα ἀποτελεῖται ἐκ δύο ἐξαιρέτων ναυτῶν, οἵτινες ἕκαστον ἔτος ἀφίνουσι τὰ δίκτυα αὐτῶν καὶ τὰς ὁρμιὰς καὶ ἐπιβαίνουσι τοῦ *Ἁγίου Μιχαήλ*. Πλοίαρχος δὲ εἶνε αὐτὸς ὁ Ἰούλιος Βέρν, ὁ συγγραφεὺς τῶν *Παραδόξων ταξειδίων*, εἰς τῶν προσφιλεστάτων τύπων τῆς συγχρόνου φιλολογίας.

«Ὁ Ἰούλιος Βὲρν ἀγαπᾷ περιπαθῶς τὴν θάλασσαν, διατρίβει δ' ἐν αὐτῇ ὅλον τὸν καιρὸν ὃν

δύναται νὰ ὑποκλέψῃ ἀπὸ τῶν ἐργασιῶν του. Ἡ βιβλιοθήκη, ἧς ἐμνήσθημεν, ὅσον ἀτελὴς καὶ ἂν ἦνε, τῷ ἐπιτρέπει νὰ ἐξακολουθῇ καὶ ἐπὶ τοῦ πλοίου τὰς ἀπαραιτήτους διὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ μελέτας. Διότι δὲν ἀγνοεῖτε βεβαίως, ὅτι καὶ ὅταν δὲν μελανώνῃ τὸν χάρτην ἡ χεὶρ, ἐντὸς τοῦ ἐγκεφάλου ἐργάζεται ἡ σκέψις, παρασκευάζουσα, συλλέγουσα, συνδυάζουσα τὰ ποικίλα συστατικὰ τοῦ μέλλοντος βιβλίου. Ἐπὶ τοῦ *Ἁγίου Μιχαὴλ* λοιπὸν εἴτε ἐν ᾧ κυβερνᾷ διατάττων τοὺς χειρισμοὺς, εἴτε ἐν ᾧ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ πλανᾶται εἰς τὸν ἔναστρον οὐρανόν, ἐνεπνεύσθη τὰ ἡμίσια τῶν ἔργων του.

«Φορῶν ναυτικὸν ἐπενδύτην ἐκ χονδροῦ ἐριούχου, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς, κατὰ τὸν καιρὸν, ἢ βύρσινον πίλον πισσωμένον, ἢ σκοῦφον, ὁτὲ μὲν κρατεῖ τὸν οἴακα, ὁτὲ δὲ βοηθεῖ εἰς τὸν χειρισμὸν τῶν ἱστίων, πλοίαρχος καὶ ναύτης ἐναλλάξ· διότι σέβεται τὴν πεῖραν τοῦ γηραιοτέρου τῶν ναυτῶν καὶ εἰς τὰς κρισίμους στιγμὰς ἀνατίθησιν εἰς αὐτὸν τὴν πλοιαρχίαν.

«Μεθ' ὅλην τὴν σμικρότητα τοῦ *Ἁγίου Μιχαὴλ* ὁ Ἰούλιος Βὲρν δὲν ἀρκεῖται ἀκτοπλοῶν. Ἀνάγεται καὶ εἰς τὸ πέλαγος, δι' αὐτοῦ δὲ μετέβη εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Νορμανδίας, τῆς Βρετάνης καὶ τῆς Ἀγγλίας. Ἀλλ' ἀπό τινων ἤδη ἐτῶν τὸ μικρὸν πλοῖον διεδέξατο ἀτμήλατος θαλαμηγὸς ἑκατὸν περίπου τόννων, ὁ δὲ πλοίαρχος Βὲρν διέπλευσε ὅλην τὴν Βορείαν Εὐρώπην καὶ τὴν Μεσόγειον Θάλασσαν διανύων ἐνίοτε 150 ἢ 200 μίλλια χωρὶς νὰ προσπελάσῃ εἰς τὴν ξηράν. Ὅτε συνέγραφε τὸ *Ἀνάστατον Αἰγαῖον* ἔφθασε μέχρι τῶν ἑλληνικῶν παραλίων διὰ τῆς θαλαμηγοῦ ταύτης.»

Ὁ σκιαγραφῶν τὸν Ἰούλιον Βὲρν, ἀφ' οὗ διηγεῖται τὰς φιλολογικὰς αὐτοῦ ἀποπείρας ἐν Παρισίοις ἐπάγεται τὰ ἑξῆς: «Ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῶν *Πέντε ἐν ἀεροστάτῳ ἑβδομάδων* ἕκαστον ἔργον ηὔξησεν, ἐκράτυνε τὴν ὑπόληψιν τοῦ συγγραφέως, πάντα δὲ τῆς αὐτῆς τυγχάνουσιν ἐνθουσιώδους ὑπὸ τοῦ κοινοῦ ὑποδοχῆς.

«Ἡ ἐπιτυχία ἐξεγείρει τὸν συναγωνισμὸν. Εὐνόητον λοιπὸν εἶνε ὅτι πολλοὶ ὥρμησαν ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ Ἰουλίου Βὲρν εἰς τὸ πεδίον, ὅπερ οὗτος ἐξεχέρσωσε. Ἀλλ' οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ τὸν φθάσῃ. Πρῶτον μὲν διότι ἡ τελειότης εἰς ἣν ἀνήγαγεν, εὐθὺς ἀμέσως, τὸ εἶδος τοῦτο τῆς φιλολογίας ἀπεθάρρυνε καὶ τοὺς τολμηροτάτους, δεύτερον δὲ διότι τὰ ἔργα ταῦτα προαπαιτοῦσι σύνολον ἐπιστημονικῶν γνώσεων, ἃς δὲν δύναται ν' ἀποκτήσῃ ὁ τυχών.

«Ὁ Βὲρν λοιπὸν εἶνε ὁ μόνος κάτοχος τοῦ μεταλλείου του. Τὸ μεταλλεῖον δὲ τοῦτο εἶνε τὸ σύμπαν, καὶ οὐχὶ μόνον ἡ γῆ, ἀλλὰ καὶ αἱ θάλασσαι, καὶ οἱ ἀέρες, καὶ πάντες οἱ οἰκούμενοι καὶ μὴ οἰκούμενοι κόσμοι. Δι' ὃ μεθ' ἕκαστον δημοσιευόμενον τόμον ἐρωτῶσι πάντες μὴ ἐξηντλήθη, ἀλλ' ὁ ἑπόμενος τόμος ἀποδεικνύει ὅτι τὸ μεταλλεῖον εἶνε ἀνεξάντλητον.

«Ὁ Ἰούλιος Βὲρν, κυριολεκτικῶς δὲν εἶνε μυθιστοριογράφος· διότι ὁ ἔρως, ἡ βάσις πάντων τῶν μυθιστορημάτων, ἐλλείπει ἀπὸ τῶν πλείστων αὐτοῦ ἔργων. Ἡ γυνὴ τίθεται πάντοτε ἐν αὐτοῖς ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ, ἔν τισι δὲ οὐδαμῶς ὑπάρχει. Ἀλλ' ἦτο ἑπόμενον τοῦτο. Οἱ ἥρωες αὐτοῦ δὲν ἔχουσι καιρὸν νὰ παίζωσι μὲ τὸν μικρὸν κακεντρεχῆ θεόν. Οἱ γιγάντιοι ἀγῶνες κατὰ τῶν δυσυπερβάτων κωλυμάτων, ἅτινα ἡ φύσις ἐξωργισμένη ἀνεγείρει πρὸ αὐτῶν, ἀπαιτεῖ πάσας αὐτῶν τὰς δυνάμεις. Δι' ὃ ὁ Βὲρν, πρωτότυπος πρὸ πάντων καὶ περιφρονῶν τοὺς κοινοὺς τόπους, τὴν προσοχὴν αὐτοῦ συγκεντροῖ εἰς τὴν διαγραφὴν τῶν τύπων ἐκείνων τῶν ἰδιοτρόπων καὶ φαντασιοκόπων σοφῶν καὶ τῶν τολμηρῶν ἐξερευνητῶν, οἵτινες καλοῦνται Φέργκουσον, Χατεράς, Κλουμπονκί, Γκλέναρβαν, Παγανέλ, Ἄρρονάξ, πλοίαρχος Οὔτις (Nemo), Μιχὴλ Ἀρδάν, Φιλέας Φόγγ. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι περὶ οὐδενὸς διστάζουσι, πρὸ οὐδενὸς ἀποδειλιῶσι. Διαπερῶσι τὴν Ἀφρικὴν δι' ἀεροπόρου, προχωροῦσι μέχρι τῆς ἐλευθέρας τῶν πόλων θαλάσσης διὰ μέσου τῶν ὄγκων τῶν πάγων, εἰσχωροῦσιν εἰς τὰ ἔγκατα τῆς γῆς καὶ ἐξέρχονται διὰ τοῦ κρατῆρος ἡφαιστείου, ἀνατινάσσονται εἰς τὴν Σελήνην ἐντὸς γιγαντιαίας σφαίρας κεκλεισμένοι· πάντα δὶ ταῦτα ἀφηγεῖται ὁ συγγραφεὺς μετὰ τηλικαύτης φυσικότητος, προσάγει τοιαῦτα πειστικὰ ἐπιχειρήματα, ὥστε ὁ ἀναγνώστης ἀμφιβάλλει πρὸς στιγμὴν καὶ σκέπτεται μὴ ταῦτα ἀληθῶς συνέβησαν. Ἄλλως, δὲ ποῖον ἀκριβὲς ὅριον χωρίζει τὸ πλάσμα τῆς φαντασίας ἀπὸ τῆς ἀληθείας; Τίς οἶδεν ἂν ὁ συγγραφεὺς δὲν προεφήτευσε καὶ προδιεχάραξε τὰς μελλούσας ἀνακαλύψεις τῆς ἐπιστήμης, ἥτις θὰ καταστήσῃ ποτὲ δυνατὴν τὴν πραγμάτωσιν τῶν παραδόξων τούτων ταξειδίων!

«Πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν θὰ ἐθεωρεῖτο παράφρων ἢ ἀγύρτης ὁ διισχυριζόμενος ὅτι εἶνε δυνατὸν νὰ μεταβιβασθῇ ἰδέα τις ἐκ Παρισίων εἰς Λονδῖνον εἰς δευτερόλεπτά τινα, ἢ νὰ μεταβῇ τις ὁ ἴδιος ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην πόλιν εἰς ὀλίγας ὥρας. Μετὰ ἑκατὸν ἔτη ἡ ἐπιστήμη θ' ἀποκαλύψῃ ἴσως εἰς ἡμᾶς νέα αὐτῆς ἀπόκρυφα καὶ τὰ ὀνειροπολήματα τοῦ Ἰουλίου Βὲρν πιθανὸν νὰ γίνωσι πραγματικότης.»

Ὁ Ἰούλιος Βὲρν εἶνε κατ' ἐξοχὴν συγγραφεὺς τῶν νεωτέρων χρόνων, ὁ ἐποποιὸς τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν οἱ πόλεμοι ἀποφασίζονται διὰ τῶν τηλεγράφων, οἱ στρατοὶ φθάνουσι διὰ τῶν σιδηροδρόμων εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ἐποχῆς τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτὸς καὶ τοῦ τηλεφώνου. Ἕκαστος αἰὼν ἔχει ἀνάγκην ἰδανικοῦ τινος καὶ ὀνειροπολήματος. Ἑκάστη γενεὰ ἔχει ἀνάγκην τοῦ παραμυθίου της. Ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὸ πέρας τῆς μονοτόνου συνήθους καὶ ἀναρᾶς ἡμέρας αἰσθάνεται ἀνακούφισιν ἀνοίγων τὸ παράθυρον αὐτοῦ πρὸς τὸ ἄγνωστον· τὸ ὄνειρον δὲ τοῦτο τῶν χρόνων ἡμῶν, τὴν τάσιν ταύτην πρὸς τὸ ἐπιστημονικὸν φανταστικῶδες διηρμήνευσε θαυμασίως ὁ Ἰούλιος Βὲρν ἀνακαινίσας τὴν φαντασμαγορίαν, ἐπινοήσας νέαν χίμαιραν ἐκτείνουσαν τὰς χρυσᾶς αὐτῆς πτέρυγας ἐπὶ τῆς εἰδεχθοῦς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πραγματικότητος.

Ὁ Ἰούλιος Βέρν, ὅστις φέρει καταφανῆ ἐπὶ τῶν ἔργων του τὴν ἐπίδρασιν τοῦ περιωνύμου Ἐδγὰρ Πόε καὶ κατὰ τὴν ἀφετηρίαν καὶ κατὰ τὴν ὑφὴν αὐτῶν, διότι πάντα πρόκειται οἱονεὶ προβλήματα πρὸς λύσιν, εἶνε γονιμώτατος καὶ δημιουργικώτατος συγγραφεύς· κέκτηται μεγίστην δύναμιν καὶ τέχνην ὅπως καθιστᾷ δραματικωτάτας τὰς ἀφηγήσεις του, κρίσιν ἰσχυρὰν ὅπως διὰ μέσου τῶν ἀλλεπαλλήλων περιπετειῶν καὶ ἐπεισοδίων διατηρῇ συνεπῆ τὸν χαρακτῆρα τῶν προσώπων του. Αἱ περιγραφαὶ ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ ἔχουσι συνήθως ἐπικὴν ἐντέλειαν· αἱ σκηνογραφικαὶ καλλοναὶ αὐτῶν εἶνε μεγάλαι, δι' ὃ πλεῖστα τῶν μυθιστορημάτων αὐτοῦ εἰς τὴν σκηνὴν μετενεχθέντα ἔτυχον ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς ἑκατοντάκις καὶ πλέον παρασταθέντα.

Ὡς ἐκ τῆς ἰδιοφυΐας αὐτοῦ καὶ τῶν θεμάτων περὶ ἃ ἀσχολεῖται ὁ Ἰούλιος Βὲρν ἀδιαφορεῖ, ὡς εἶνε ἑπόμενον, περὶ τοῦ πραγματικοῦ βίου. Ὁ ὀφθαλμὸς αὐτοῦ πρὸς τὸ ἄπειρον ἐστραμμένος δὲν εὐκαιρεῖ νὰ προσηλωθῇ ἐπὶ τῶν ἐν τῇ ὁδῷ καὶ ὑπὸ τὰς στέγας ἀνθρώπων· ὑπὸ τοῦ ἀδυνάτου μόνον καὶ ἀπιθάνου ἐμπνέεται ἢ τοῦ πραγματικοῦ τοῦ ἐν τοῖς πόλοις συμβαίνοντος καὶ συνορεύοντος πρὸς τὸ ἀπίθανον· δὲν εἶνε φιλόσοφος συγγραφεύς, οὐδ' ἀνατόμος τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας ὡς ὁ Βαλζάκ· δὲν εἶνε καλλιτέχνης παλαίων πρὸς τὴν λέξιν, δίδων εἰς αὐτὴν χρῶμα καὶ φθόγγον, καθιστῶν αὐτὴν ἱκανὴν νὰ διατυπώσῃ μελῳδικῶς καὶ ἐρρύθμως τὰ λεπτότατα τῶν ψυχικῶν συναισθημάτων, νὰ ἐκφράσῃ τὸ σχεδὸν ἀνέκφραστον. Ἡ φύσις εἶνε δύναμις κατ' αὐτὸν καὶ οὐχὶ θέαμα· τὸν Ὠκεανὸν διαπλέει οὐχὶ ὡς τοπειογράφος ἀπεικονίζων τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν νέων ὁριζόντων, ἀλλ' ὡς πλοίαρχος καταστρώνων πιστῶς καὶ ἀκριβῶς τὸ ἡμερολόγιόν του. Ὁ Ἰούλιος Βὲρν ζωγραφεῖ μὲ ζωηρὰ χρώματα, ἀδιαφορῶν περὶ τῶν ἀποχρώσεων. Ἀλλ' ὁ μέγιστος αὐτοῦ ἔπαινος εἶνε ὅτι ἐδημιούργησε νέον φιλολογικὸν εἶδος προσιτὸν εἰς πᾶσαν διάνοιαν, εἰς ὃ ἀνεδείχθη τέλειος καὶ ἀπαράμιλλος. Τὸ βασίλειον αὐτοῦ δὲν εἶνε πιθανῶς πρώτης τάξεως, ἀλλὰ τὸ κατέκτησεν ἐπαξίως καὶ βασιλεύει ἄνευ φόβου νὰ ἐκθρονισθῇ.

Ο ΝΑΥΑΓΟΣ ΤΗΣ ΚΥΝΘΙΑΣ

(Μυθιστόρημα Ἰουλίου Βὲρν καὶ Ἀνδρέου Λωρῇ)

[Μετάφρ. Δ. Π. Κουρτίδου.]

Α'.

Ὁ φιλὸς τοῦ Μαλαρίου.

Οὔτ' ἐν Εὐρώπῃ πιθανῶς οὐδ' ἀλλαχοῦ εὑρίσκεται σοφὸς οὕτω πασίγνωστον ἀνὰ τὸν κόσμον ἔχων τὴν μορφὴν ὡς ὁ ἐκ Στοκόλμης ἰατρὸς Σχβαρυεγκρόνα· ἡ εἰκὼν αὐτοῦ κεχαραγμένη ἄνω τοῦ σήματος τοῦ ἐργοστασίου του ἐπὶ ἑκατομμυρίων φιαλῶν κυκλοφορεῖ μετ' αὐτῶν μέχρι περάτων τῆς οἰκουμένης.

Ἡ ἀλήθεια ἀπαιτεῖ νὰ εἴπωμεν ὅτι αἱ φιάλαι αὗται περιέχουσιν ἁπλῶς ἔλαιον τοῦ ἥπατος τοῦ ὀνίσκου, φάρμακον ὠφέλιμον καὶ εὐεργετικὸν ἔτι, ἀποφέρον εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Νορβηγίας ἐτήσιον εἰσόδημα εἰς *κορώνας*, ἀξίαν ἐχούσας δραχμῆς καὶ τριάκοντα ἐννέα λεπτῶν, ποσὸν δι' ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ ἀριθμῶν γραφόμενον.

Τὸ ἔλαιον τοῦτο κατειργάζοντο ἄλλοτε οἱ ἁλιεῖς. Νῦν ὅμως αἱ μέθοδοι τῆς ἐξαγωγῆς αὐτοῦ ἐγένοντο ἐπιστημονικώτεραι, κορυφαῖος δὲ ἐν τῇ εἰδικῇ ταύτῃ βιομηχανίᾳ εἶνε σήμερον ἀναντιρρήτως ὁ περιώνυμος δόκτωρ Σχβαρυεγκρόνα.

Εἰς πάντας ἐμποιεῖ ἐντύπωσιν τὸ σφηνοειδὲς αὐτοῦ γένειον, τὸ ζεῦγος τῶν διόπτρων, ἡ γρυπὴ ῥὶς καὶ τὸ ἐκ δορᾶς ἐνυδρίδος πιλίδιόν του. Ἡ εἰκὼν δὲν εἶνε βεβαίως τελεία ἀλλ' εἶνε ὁμοιοτάτη. Ἀπόδειξις δὲ ἔστω τὸ ἑπόμενον, συμβὰν ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ τῆς Νορόης, ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Νορβηγίας, λεύγας τινὰς μακρὰν τοῦ Βέργκεν.

Εἶχε σημάνῃ ἡ δευτέρα μετὰ μεσημβρίαν ὥρα. Οἱ μαθηταὶ ἦσαν ἐν τῇ μεγάλῃ ἀμμοστρώτῳ αἰθούσῃ τῆς διδασκαλίας—τὰ κοράσια ἀριστερὰ τὰ δ' ἄρρενα δεξιὰ—προσέχοντες συντόνως εἰς τὸν μελανοπίνακα, ἐφ' οὗ ὁ διδάσκαλός των Μαλάριος ἀπεδείκνυεν ἓν θεώρημα, ὅτε αἴφνης ἠνοίχθη ἡ θύρα καὶ ἐπὶ τοῦ κατωφλίου ἐφάνη τις φορῶν ἐπανωφόριον γουνωτόν, ὑποδήματα γουνωτά, χειρόκτια γουνωτά, πιλίδιον ἐξ ἐνυδρίδος.

Ἀμέσως οἱ μαθηταὶ ἀνηγέρθησαν μετὰ σεβασμοῦ, ὡς πάντοτε ὅτε εἰσήρχετό τις εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς διδασκαλίας. Οὐδεὶς αὐτῶν εἶχε τέως ἴδῃ τὸν νέηλυν. Ἀλλ' ὅμως ἅπαντες συγχρόνως ἐψιθύρισαν ὡς εἶδον αὐτόν:

— Ὁ δόκτωρ Σχβαρυεγκρόνα!

Τηλικαύτη ἦτο ἡ ὁμοιότης τῆς ἐπὶ τῶν φιαλῶν τοῦ ἐλαίου κεχαραγμένης εἰκόνος του!

Ὁμολογητέον ὅτι οἱ μαθηταὶ τοῦ Μαλαρίου εἶχον σχεδὸν διαρκῶς πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς φιάλας ταύτας, διότι ἐν τῶν πρωτίστων ἐργοστασίων τοῦ Σχβαρυεγκρόνα εὑρίσκεται ἀκριβῶς ἐν Νορόῃ. Ἀλλ' ἀληθὲς ἐπίσης εἶνε ὅτι ἀπὸ πολλῶν

ἑτῶν ὁ σοφὸς ἰατρὸς δὲν εἶχεν ἐπισκεφθῆ τὸ χωρίον καὶ ὅτι οὐδὲν τῶν παιδίων ἠδύνατο νὰ καυχηθῆ μέχρις ἐκείνης τῆς ἡμέρας, ὅτι εἶχεν ἴδῃ τὸ πρωτότυπον τῆς εἰκόνος.

Ἐν τούτοις ἦτο πασίγνωστος, ὡς εἴπομεν. Συχνάκις ἐγίνετο λόγος περὶ τοῦ δόκτορος Σχβαρυεγκρόνα ἐν Νορόῃ. Τὰ δ' ὦτα αὐτοῦ συχνὰ θὰ ἐβάζαν ἂν ἡ προλήψις τοῦ λαοῦ ἐπ' ἐλαχιστον εἴχετο ἀληθείας.

Ὅπως ἂν ᾖ, ἡ ὁμόφωνος ἐκείνη καὶ ἀκαριαία ἀναγνώρισις ἀπετέλει ἀληθῆ θρίαμβον τοῦ ἀγνώστου τῆς εἰκόνος χαράκτου, θρίαμβον ἐφ' ᾧ βεβαίως ἐδικαιοῦτο νὰ ἐναβρύνηται...

Πράγματι. ὅμοια ἦσαν καὶ ἀπαράλλακτα τὸ σφηνοειδές γένειον, τὸ ζεῦγος τῶν διόπτρων, ἡ γρυπὴ ῥὶς καὶ τὸ ἐξ ἐνυδρίδος πιλίδιον τοῦ περιωνύμου σοφοῦ. Οὔτε λάθος οὔτε σύγχυσις ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ. Πάντες οἱ μαθηταὶ τοῦ Μαλαρίου ἠδύναντο νὰ ὁρκισθῶσιν ὅτι ἦτο Σχβαρυεγκρόνα.

Τὸ μόνον ὅπερ ἐξέπληττε καὶ δυσηρέστει μάλιστα ὀλίγον αὐτοὺς ἦν ὅτι ὁ ἰατρὸς εἶχε σύνηθες καὶ μέτριον τὸ ἀνάστημα, ἐνῷ οὗτοι εἶχον φαντασθῆ αὐτὸν γίγαντα. Πῶς ἦτο δυνατὸν σοφὸς τόσον ἔνδοξος ν' ἀρκῆται εἰς ἀνάστημα πέντε ποδῶν καὶ τριῶν δακτύλων; Ἡ μεσοπόλιος κεφαλή του μόλις ἔφθανε μέχρι τοῦ ὤμου τοῦ Μαλαρίου. Ἐν τούτοις ὁ Μαλάριος εἶχεν ἤδη κυρτωθῆ ὑπὸ τοῦ γήρατος. Ἀλλὰ πολλῷ ἰσχυνότερος ὢν τοῦ ἰατροῦ ἐφαίνετο διπλάσιος τὸ ὕψος. Ὁ εὐρὺς καστανόχρους ἐπενδύτης αὐτοῦ ἐκ τῆς μακρᾶς χρήσεως ὑποπράσινος καταντήσας ἐκυμάτιζεν ἐπ' αὐτοῦ ὡς σημαία ἐπὶ τοῦ κοντοῦ. Ὁ Μαλάριος ἐφόρει βραχεῖαν περισκελίδα, πέδιλα καὶ μέλανα μετάξινον σκοῦφον, ἐξ οὗ διέφευγον λευκαί τινες τρίχες. Τὸ ῥοδόχρουν καὶ μειδιῶν πρόσωπόν του ἀπέπνεεν ἄκραν πραότητα. Καὶ οὗτος ἐπίσης ἔφερε δίοπτρα, δι' ὧν οἱ γαλανοὶ αὐτοῦ ὀφθαλμοί, οἱ μὴ ἔχοντες τὸ ὀξὺ τοῦ ἰατροῦ βλέμμα, ἐφαίνοντο βλέποντες τὰ πάντα μετ' ἀνεξαντλήτου ἀγαθότητος.

Καθόσον ἐνεθυμοῦντο οἱ μαθηταὶ ὁ Μαλάριος οὐδέποτε εἶχε τιμωρήσῃ τινὰ ἐξ αὐτῶν. Τοῦτο ὅμως δὲν ἠμπόδιζε διόλου νὰ ἦνε σεβαστὸς ἐκ τῆς μεγάλης ἀγάπης ἣν ἐνέπνεεν. Ἦτο ἀγαθὸς ἀνήρ. Γνωστὸν δ' ἦτο ἐν Νορόῃ ὅτι κατὰ τὴν νεότητα αὐτοῦ εἶχε τὰ μάλιστα εὐδοκιμήσῃ εἰς τὰς ἐξετάσεις, ὅτι ἠδύνατο, ἂν ἤθελε, νὰ ἐπιτύχῃ θέσεις καὶ βαθμούς, νὰ γείνῃ καθηγητὴς πανεπιστημίου καὶ ν' ἀποκτήσῃ πλούτη καὶ τιμάς. Ἀλλ' εἶχε μίαν ἀδελφήν, τὴν δυστυχῆ Χριστίναν, ἀσθενῆ διαρκῶς καὶ καχεκτικήν. Ἐπειδὴ δ' αὕτη δὲν ἤθελε ν' ἀπέλθῃ τοῦ χωρίου των, φοβουμένη μὴ ἀποθάνῃ ἂν μετῴκει εἰς πόλιν ὁ Μαλάριος ἐθυσίασεν ἑαυτὸν εἰς τὴν ἀδελφήν του. Ἀνέλαβε τὸ ἐπίμοχθον καὶ ταπεινὸν ἔργον τοῦ δημοδιδασκάλου. Εἶτα δέ, ὅτε μετὰ εἴκοσι περίπου ἔτη ἀπέθανεν ἡ Χριστίνα εὐλογοῦσα αὐτόν, εἰθισμένος πλέον εἰς τὸν ἀφανῆ βίον, οὐδ' ἐφαντάσθη κἂν ν' ἀρχίσῃ ἄλλον. Συντόνως ἀσχολούμενος περὶ ἐπιστημονικὰς μελέτας, ἃς δὲν ἐφρόντιζε νὰ ἀνακαινοῖ εἰς τὰς ἀκαθημίνας, ἠρέσκετο τὰ μέγιστα ὢν δημοδιδάσκαλος, ἔχων τὸ ἄριστα ὠργανωμένον σχολεῖον τῆς χώρας καὶ πρὸ πάντων ἐξερχόμενος τοῦ στενοῦ κύκλου τῆς δημοτικῆς διδασκαλίας ὅπως διδάξῃ ὑψηλότερα μαθήματα. Εἰς τοὺς ἀρίστους τῶν μαθητῶν αὐτοῦ παρεῖχεν ἀνωτέραν παίδευσιν, καθιστῶν γνωρίμους εἰς αὐτοὺς τὰς ἐπιστήμας, τὴν ἀρχαίαν καὶ νεωτέραν φιλολογίαν καὶ διδάσκων ἐν γένει ὅσα συνήθως θεωροῦνται κλῆρος τῶν πλουσίων ἢ εὐπόρων τάξεων καὶ οὐχὶ τῶν ἀλιέων καὶ τῶν χωρικῶν.

— Διατί ὅ,τι εἶνε καλὸν εἰς τοὺς μὲν θὰ εἶνε κακὸν εἰς τοὺς δέ; ἔλεγεν. Ἀφ' οὗ οἱ δυστυχεῖς πτωχοὶ δὲν ἔχουν ὅλα τὰ εὐτυχήματα εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, διατί νὰ τοῖς ἀρνηθῶμεν καὶ τὸ εὐτύχημα νὰ γνωρίσουν τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Σαικσπῆρον, νὰ εἰξεύρουν τὸ ὄνομα τοῦ ἀστέρος, ὁ ὁποῖος τοὺς ὁδηγεῖ εἰς τοὺς ὠκεανοὺς ἢ τοῦ φυτοῦ τὸ ὁποῖον πατοῦν διὰ τῶν ποδῶν των; Τὸ χειρωνακτικὸν ἐπάγγελμα πολὺ ταχέως θὰ τοὺς ἀροπάσῃ ἀπὸ τὸν λαιμὸν καὶ θὰ τοὺς γονατίσῃ. Ἂς πίουν τοὐλάχιστον, ὅσον εἶνε παιδιά, ἀπὸ τὰς καθαρὰς αὐτὰς πηγὰς καὶ ἂς λάβωσι τὸ μερίδιόν των ἀπὸ τὴν κοινὴν ταύτην τῶν ἀνθρώπων κληρονομίαν.

Πολλαχοῦ τὸ σύστημα τοῦτο θὰ ἐκρίνετο βεβαίως ἀσύνετον, συντελοῦν εἰς τὸ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς ταπεινοὺς ἀποστροφὴν πρὸς τὴν μοῖραν αὐτῶν καὶ τυχοδιωκτικοὺς πόθους. Ἀλλ' ἐν Νορβηγίᾳ οὐδεὶς ἀνησυχεῖ περὶ τῶν πραγμάτων τούτων. Ἡ πρᾳότης τῶν χαρακτήρων, ὁ μακρὰν τῶν πόλεων ἤρεμος βίος, αἱ φιλόπονοι ἕξεις ἀραιοῦ πληθυσμοῦ ἀφαιροῦσι πάντα κίνδυνον τῶν τοιούτων πειραμάτων. Διὰ τοῦτο δὲ εἶνε λίαν συχνά. Ἐν τοῖς πενιχροῖς ἀγροτικοῖς σχολείοις καὶ τοῖς λοιποῖς ἐκπαιδευτηρίοις οὐδενὸς ἄλλου κράτους διδάσκονται τόσον ὑψηλὰ μαθήματα· ἐφ' ᾧ ἡ σκανδιναυικὴ χερσόνησος δύναται ἴσως νὰ καυχηθῇ ὅτι παράγει ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς πλείους σοφοὺς καὶ διαπρεπεῖς ἄνδρας πάσης ἄλλης εὐρωπαϊκῆς χώρας. Ὁ περιηγούμενος αὐτὴν συχνάκις ἐκπλήττεται ἐπὶ τῇ ἀντιθέσει ἣν ἀποτελεῖ ἡμιαγρία φύσις πρὸς τὰ μηχανικὰ ἐργοστάσια καὶ τὰ τεχνικὰ ἔργα, τελείως μαρτυροῦντα ἠθῶν ἡμέρωσιν.

Ἀλλ' ἴσως καιρὸς εἶνε νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸν δόκτορα Σχβαρυεγκρόνα, ὃν ἀφήκαμεν ἐπὶ τῆς φλιᾶς τοῦ σχολείου τῆς Νορόης.

Οἱ μαθηταὶ οὐδέποτε ἰδόντες ἀνεγνώρισαν αὐτὸν ἀμέσως, δὲν συνέβη ὅμως τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τὸν

διδάσκαλόν των, ὅστις ἐν τούτοις ἐγνώριζεν αὐτὸν πρὸ πολλοῦ.

— Καλημέρα, ἀγαπητέ μου Μαλάριε, ἀνέκραξεν ὁ ἰατρός, προχωρήσας πρὸς τὸν δημοδιδάσκαλον καὶ τείνας πρὸς αὐτὸν τὴν χεῖρα.

— Καλῶς ἦλθατε, κύριε, ἀπεκρίθη οὗτος, μετὰ τινος ἀμηχανίας, συνεσταλμένος ὢν ὡς πάντες οἱ μονήρη διάγοντες βίον, ἐξαίφνης δὲ καταληφθεὶς ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀποδείξεως τοῦ θεωρήματος... Μοὶ ἐπιτρέπετε νὰ σᾶς ἐρωτήσω πρὸς ποῖον ἔχω τὴν τιμήν;...

— Πῶς; τόσον ἤλλαξα ἀφ' ὅτου ἐτρέχαμεν μαζὶ ἐπάνω εἰς τὰ χιόνια καὶ ἐκαπνίζαμεν μὲ τόσον μεγάλας πίπας εἰς τὴν Χριστιανίαν;... Ἐλησμόνησες τὸ ἐκπαιδευτήριον τοῦ Κράους καὶ εἶνε ἀνάγκη νὰ σοῦ εἰπῶ τὸ ὄνομα τοῦ συσπουδαστοῦ καὶ φίλου σου διὰ νὰ τὸ ἐνθυμηθῇς;...

— Ὁ Σχβαρυεγκρόνα!... ἀνέκραξεν ὁ Μαλάριος. Εἶνε δυνατόν; Σὺ εἶσαι;... Σεῖς εἶσθε, κύριε ἰατρέ;...

— Ὦ! σὲ παρακαλῶ ἄφησε κατὰ μέρος τὰς φιλοφρονήσεις καὶ ὁμίλει μου εἰς τὸν ἑνικόν!... Ἐγὼ δὲν εἶμαι διὰ σὲ ὁ παλαιός σου Ῥόφ ὅπως σὺ δὲν εἶσαι δι' ἐμὲ ὁ καλός μου Ὀλάφ, —ὁ καλλίτερος, ὁ ἀγαπητότερος φίλος τῆς νεότητός μου; Ναί· τὸ εἰξεύρω· ὁ καιρὸς περνᾷ καὶ μετεβλήθημεν ὀλίγον τι καὶ οἱ δύο μας εἰς τριάντα ἔτη!... Ἀλλ' ἡ καρδία ἔμεινε νέα, δὲν εἰν' ἀλήθεια; καὶ φυλάττομεν ἀκόμη μίαν γωνίαν αὐτῆς δι' ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἐμάθαμεν ν' ἀγαπῶμεν ὅταν ἐτρώγαμεν πλάγι πλάγι τὸ ξηρὸν ψωμὶ τοῦ φοιτητικοῦ βίου.

Ὁ ἰατρὸς ἐγέλα καὶ ἔσφιγγε τὰς δύο χεῖρας τοῦ Μαλαρίου, οὗ ἦσαν ὑγροὶ ἐκ δακρύων οἱ ὀφθαλμοί.

— Ἄχ, καλέ μου, ἀγαπητέ μου, ἀξιόλογέ μου φίλε, ἔλεγε... Δὲν πρέπει νὰ μείνωμεν ἐδῶ, θὰ σχολάσω μίαν στιγμὴν τὰ παιδιά, τὰ ὁποῖα δὲν πιστεύω νὰ δυσαρεστηθοῦν διόλου διὰ τοῦτο, καὶ ἂς ὑπάγωμεν εἰς τὴν κατοικίαν μου...

— Διόλου, ἀπήντησεν ὁ ἰατρὸς στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς μετ' ἐνδιαφέροντος προσέχοντας εἰς τὴν σκηνὴν ταύτην. Δὲν ἐννοῶ νὰ σὲ ἀνησυχήσω διόλου ἀπὸ τὸ ἔργον σου οὔτε νὰ ταράξω τὰ μαθήματα τῶν καλῶν αὐτῶν παιδιῶν!... Ἂν θέλῃς νὰ μ' εὐχαριστήσῃς, δός μου τὴν ἄδειαν νὰ καθήσω ἐδῶ σιμά σου, καὶ ἐξακολούθησε τὸ μάθημά σου.

— Εὐχαρίστως, ἀπεκρίθη ὁ Μαλάριος· ἀλλὰ νὰ σοῦ εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν, ἀφοῦ μ' ἐνθύμισες ὅλα τὰ παλαιά μας δὲν ἔχω καρδίαν διὰ τὴν Γεωμετρίαν, καὶ ἀφ' οὗ εἶπα ἅπαξ νὰ τὰ σχολάσω τὰ παιδιὰ δυσκολεύομαι νὰ πάρω ὀπίσω τὸν λόγον μου... Ἀλλ' ὑπάρχει ἐν μέσον ὅλα νὰ συμβιβασθοῦν. Δηλαδὴ νὰ καταδεχθῇ ὁ ἰατρὸς Σχβαρυεγκρόνα νὰ ἐρωτήσῃ τοὺς μαθητάς μου περὶ τῶν σπουδῶν των κ' ἔπειτα ν' ἀνοίξῃ διὰ σήμερα τὸ κλουβί των νὰ φύγουν.

— Λαμπρὰ ἰδέα!... καὶ τὴν παραδέχομαι... Ἰδού ἔγεινα κ' ἐπιθεωρητής!...

Εἶτα δ' ἀποταθεὶς εἰς ὅλους τοὺς μαθητάς·

— Ποῖος εἶνε ὁ καλλίτερος μαθητής; ἠρώτησεν ὁ ἰατρὸς καθήσας εἰς τὴν ἕδραν τοῦ διδασκάλου.

— Ὁ Ἔρικ Ἔρσεβον! ἀπήντησαν ἀδιστάκτως πεντήκοντα περίπου δροσεραὶ φωναί.

— Ἀ! ὁ Ἔρικ Ἔρσεβον!... Καλά! Ἔρικ Ἔρσεβον, ἔλα ἐδῶ, σὲ παρακαλῶ.

Δωδεκαετὲς περίπου παιδίον ἐγερθὲν ἀπὸ τοῦ πρώτου βάθρου ἐπλησίασεν εἰς τὴν ἕδραν. Ἦτο σοβαρὸν παιδίον, οὗ ἡ σκεπτικὴ φυσιογνωμία καὶ οἱ μεγάλοι ὀφθαλμοὶ πανταχοῦ μὲν θὰ ἐνεποίουν ἐντύπωσιν ἀλλ' ἰδίως ἀξιοπαρατήρητοι ἦσαν ἐν τῷ πλήθει τῶν ξανθῶν ἐκείνων κεφαλῶν. Ἐν ᾧ οἱ συμμαθηταὶ ἀμφοτέρων τῶν φύλων εἶχον λινόχρουν τὴν κόμην, ῥοδόχρουν τὴν μορφήν, ὀφθαλμοὺς πρασίνους ἢ γαλανούς, ἡ κόμη αὐτοῦ εἶχε βαθὺ καστανὸν χρῶμα ὡς καὶ τὸ βλέμμα καὶ τὸ μελαγχροινὸν δέρμα. Δὲν εἶχεν ἐξέχοντα τῶν παρειῶν τὰ μῆλα, οὐδὲ βραχεῖαν τὴν ῥῖνα ὅπως οἱ παῖδες τῆς Σκανδιναβίας. Ἐν ἑνὶ λόγῳ, κατὰ τὰ φυσικὰ χαρακτηριστικὰ διίστατο τῆς ἰδιοφυοῦς φυλῆς εἰς ἣν ἀνῆκον οἱ συμμαθηταί του.

Ἐφόρει ἐνδύματα ἐκ χονδροῦ ἐντοπίου ἐριούχου ὡς καὶ τἆλλα παιδία τῶν χωρικῶν τῆς ἐπαρχίας Βέργεν· ἀλλ' ἡ σοβαρότης καὶ σμικρότης τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἐπὶ λεπτοῦ καὶ ὡραίου τραχήλου στηριζομένης, ἡ φυσικὴ χάρις πάσης κινήσεως αὐτοῦ καὶ στάσεως, τὰ πάντα κατεδείκνυον ὅτι τὸ παιδίον ἦτο ξενικῆς καταγωγῆς. Εἰς οὐδένα δὲ φυσιογνώμονα θὰ ἐνεποίει τόσην ἔκπληξιν τὸ σύνολον ἐκεῖνο τῶν ἰδιαζόντων χαρακτηριστικῶν ὅσην ἐνεποίησεν εἰς τὸν ἰατρὸν Σχβαρυεγκρόνα.

— Πόθεν ν' ἀρχίσωμεν; ἀπὸ τὴν γραμματικήν; εἶπεν εἰς τὸ παιδίον.

— Ὅπως θέλετε, εἶπε μετριοφρόνως ὁ Ἔρικ.

Ὁ ἰατρὸς ἀπέτεινεν αὐτῷ δύο ἁπλουστάτας ἐρωτήσεις, ἔμεινε δ' ἔκπληκτος ἰδὼν ὅτι ἀπεκρίνετο οὐχὶ μόνον εἰς σουηδικὴν γλῶσσαν ἀλλὰ καὶ εἰς γαλλικὴν καὶ ἀγγλικήν. Οὕτω συνείθιζε τοὺς μαθητάς του ὁ Μαλάριος. Δυσχυρίζετο δέ, ὅτι ἦτο σχεδὸν ἐπίσης εὐχερὲς νὰ διδαχθῇ τις τρεῖς γλώσσας ταυτοχρόνως ὅσον καὶ μίαν.

— Τοὺς διδάσκεις βλέπω καὶ γαλλικὰ καὶ ἀγγλικά, εἶπεν ὁ ἰατρὸς στραφεὶς πρὸς τὸν φίλον του.

— Διατί ὄχι; παρεκτὸς στοιχειωδῶν τινων γνώσεων τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς. Δὲν εἰξεύρω τί ἠμπορεῖ νὰ τοὺς βλάψῃ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα.

— Οὔτ' ἐγώ! ἀνέκραξεν ὁ ἰατρὸς γελῶν.

Καὶ ἤνοιξε τυχαίως τόμον τινὰ τοῦ Κικέρω-

νος, ἐξ οὗ ὁ Ἔρικ Ἔρσεβον μετέφρασε κάλλιστα φράσεις τινάς.

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἐγίνετο λόγος περὶ τοῦ κωνείου ὅπερ ἔπιεν ὁ Σωκράτης. Ὁ Μαλάριος παρεκάλεσε τὸν ἰατρὸν νὰ ἐρωτήσῃ τὸν μαθητὴν ποίας οἰκογενείας ἦτο τὸ φυτὸν ἐκεῖνο. Ὁ Ἔρικ ἀπήντησε χωρὶς νὰ διστάσῃ ὅτι ἦτο τῆς οἰκογενείας τῶν σκιαδιοφόρων τῆς φυλῆς τῶν σμυρνόσμεων, καὶ περιέγραψε πάντα τὰ χαρακτηριστικά του.

Μετὰ τὴν Βοτανικὴν ἦλθεν ἡ Γεωμετρία. Ὁ Ἔρικ ἐξετέλεσεν ἀκριβέστατα τὴν ἀπόδειξιν θεωρήματός τινος ἀναφερομένου εἰς τὸ ἄθροισμα τῶν γωνιῶν ἑνὸς τριγώνου.

Ὁ ἰατρὸς μετέπιπτεν ἀπὸ ἐκπλήξεως εἰς ἔκπληξιν.

— Τώρα εἰπέ μου καὶ ὀλίγην Γεωγραφίαν, ἐξηκολούθησε. Ποία θάλασσα ὁρίζει πρὸς βορρᾶν τὴν Σκανδιναβίαν, τὴν Ῥωσίαν καὶ τὴν Σιβηρίαν;

— Ὁ Βόρειος Παγωμένος Ὠκεανός.

— Καὶ μὲ ποίας θαλάσσας συγκοινωνεῖ ὁ Ὠκεανὸς οὗτος;

— Μὲ τὸν Ἀτλαντικὸν πρὸς δυσμὰς καὶ τὸν Εἰρηνικὸν πρὸς ἀνατολάς.

— *Δύνασαι νὰ μοῦ εἴπῃς δύο τρεῖς ἀξίους* λόγου λιμένας ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ;

— Μάλιστα· Τὴν Ὑοκοχάμαν εἰς τὴν Ἰαπωνίαν, τὸ Μελβοῦρνον εἰς τὴν Αὐστραλίαν, τὸν Ἅγιον Φραγκῖσκον εἰς τὴν Καλιφορνίαν.

— Ἀφοῦ ὁ Βόρειος Παγωμένος Ὠκεανὸς συγκοινωνεῖ ἀφ' ἑνὸς μὲν μὲ τὸν Ἀτλαντικὸν ὅστις περιβρέχει τὴν χώραν μας καὶ ἀφ' ἑτέρου μὲ τὸν Εἰρηνικόν, δὲν νομίζεις ὅτι ὁ συντομώτερος δρόμος διὰ νὰ ὑπάγῃ κάνεις εἰς τὴν Ὑοκοχάμαν ἢ εἰς τὸν Ἅγιον Φραγκῖσκον εἶνε ἡ Βόρειος Θάλασσα;

— Βέβαια, ἀπήντησεν ὁ Ἔρικ, θὰ ἦτο ὁ συντομώτερος δρόμος, ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ τὸν κάμουν τὰ πλοῖα. Ἀλλ' ἕως τώρα ὅλοι οἱ θαλασσοπόροι ὅσοι ἐδοκίμασαν νὰ τὸν περάσουν ἐσταμάτησαν, ἐπειδὴ οἱ πάγοι δὲν τοὺς ἄφηναν νὰ προχωρήσουν· παρῆτησαν τὸ σχέδιόν των, καὶ ἐπέστρεψαν ὀπίσω ὅσοι εἰμπόρεσαν, καὶ δὲν ἀπέθανον ἐκεῖ ἐπάνω.

— Καὶ ἀπεπειράθησαν πολλὰς φορὰς ν' ἀνακαλύψουν τὸν βορειοανατολικὸν πόρον!

— Ἕως πενῆντα φορὰς ἀπὸ τρεῖς αἰῶνας κ' ἐδῶ, ἀλλὰ ματαίως.

— Δύνασαι νὰ μοῦ ἀναφέρῃς μερικὰς ἀπὸ τὰς ἀποστολὰς ταύτας;

— Ἡ πρώτη ὠργανίσθη τῷ 1523 ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Φραγκίσκου - Σεβαστιανοῦ Καβότου. Ἀπετελεῖτο ἀπ' τρία πλοῖα διοικούμενα ἀπὸ τὸν ἀτυχῆ σὲρ Χοῦγκ Οὐέλλοουγγθάϊ, ὅστις ἀπέθανεν ἐν Λαπωνίᾳ μὲ ὅλον τὸ πλήρωμά του. Εἷς τῶν ὑπάρχων του ὁ Σανσελλιώρ, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐφάνη εὐτυχέστερός του καὶ κατώρθωσε ν' ἀνακαλύψῃ μίαν εὐθεῖαν ὁδόν, διὰ μέσου τῶν ἀρκτικῶν θαλασσῶν, μεταξὺ τῆς Μάγχης καὶ τῆς Ῥωσίας. Ἀλλὰ καὶ οὗτος, εἰς τὸν δεύτερον πλοῦν τὸν ὁποῖον ἐπεχείρησεν ἐναυάγησε καὶ ἀπέθανε. Πλοίαρχός τις σταλεὶς πρὸς ἀνεύρεσίν του, ὁ Στῆφεν Βορόουγ κατώρθωσε νὰ διαβῇ τὸ στενὸν τὸ ὁποῖον χωρίζει τὴν Νέαν Ζέμβλην ἀπὸ τὴν νῆσον Βαϊγκάτην, καὶ νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ Καρᾶ· ἀλλ' οἱ πάγοι καὶ αἱ ὁμίχλαι τὸν ἐμπόδισαν νὰ προχωρήσῃ περαιτέρω... Δύο ἀποστολαὶ ἐπεχειρήθησαν τῷ 1580 ἀλλ' ἀνωφελῶς. Ἡ ἀπόπειρα ἐν τούτοις ἐπανελήφθη μετὰ δεκαπέντε ἔτη, ἀπὸ τοὺς Ὁλλανδούς, οἵτινες διωργάνισαν τρεῖς συγχρόνως ἀποστολὰς ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Βάρεντς διὰ ν' ἀνακαλύψουν τὸν βορειοανατολικὸν πόρον. Τῷ 1596 ὁ Βάρεντς ἀπωλέσθη εἰς τοὺς πάγους τῆς Νέας Ζέμβλης... Μετὰ δέκα ἔτη ὁ Ἑρρῖκος Οὔδσον, σταλεὶς ἀπὸ τὴν Ὁλλανδικὴν ἑταιρίαν τῶν Ἰνδιῶν, ἀπέτυχεν ὁμοίως εἰς τρεῖς ἀλληλοδιαδόχους ἀποστολάς... Οἱ Δανοὶ δὲν ἐφάνησαν εὐτυχέστεροι τῷ 1653... Τῷ 1676, ὁ πλοίαρχος Τζὼν Βοὺδ ἀπέτυχεν ὁμοίως... Ἔκτοτε τὸ πρᾶγμα ἐθεωρήθη ὡς ἀκατόρθωτον καὶ ἐγκατελείφθη ἀπὸ ὅλας τὰς ναυτικὰς δυνάμεις.

— Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἐπανελήφθη διόλου; ἠρώτησεν ὁ Σχβαρυεγκρόνα.

— Ἐπανελήφθη ἀπὸ τὴν Ῥωσίαν, ἡ ὁποία εἶχε μέγιστον συμφέρον, ὡς ὅλα τὰ βόρεια ἔθνη, νὰ εὕρῃ εὐθεῖαν θαλασσίαν ὁδὸν ἀπὸ τῶν ἀκτῶν της εἰς τὴν Σιβηρίαν. Ἐν δικαστήματι ἑνὸς αἰῶνος ἔστειλε περὶ τὰς δέκα ὀκτὼ ἀποστολὰς ἀλληλοδιαδόχως διὰ νὰ ἐξερευνήσουν τὴν Νέαν Ζέμβλην, τὴν θάλασσαν τοῦ Καρᾶ, τὰς ἀνατολικὰς καὶ δυτικὰς ἀκτὰς τῆς Σιβηρίας. Ἀπὸ τὰς ἀποστολὰς αὐτὰς ἔγειναν γνωστότεραι αἱ χῶραι ἐκεῖναι ἀλλ' ἐθεωρήθη ὡς βέβαιον πλέον ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ εὑρεθῇ δρόμος διὰ τῆς Βορείου θαλάσσης. Ὁ ἀκαδημαϊκὸς Βὰν Βάερ, ὁ ὁποῖος ἀπεπειράθη νὰ περάσῃ τὸ 1837, μετὰ τὸν ναύαρχον Λοῦτκε, καὶ ὁ Πάχτουσοφ ὡμολογοῦσι ῥητῶς ὅτι ὁ ὠκεανὸς οὗτος εἶνε ἔκτασις πάγου ἄπλωτος ἀπὸ τὰ πλοῖα ὅπως ἡ ξηρά.

— Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἐλπὶς νὰ εὑρεθῇ ὁ βορειοανατολικὸς πόρος;

— Αὐτὸ τὸ συμπέρασμα ἐξάγεται ἀπὸ τὰς πολλὰς ταύτας καὶ πάντοτε ἀνωφελεῖς ἀποπείρας. Λέγουν ἐν τούτοις, ὅτι ὁ μέγας θαλασσοπόρος Νόρδενσκιολδ σκοπεύει νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν δοκιμήν, ἀφ' οὗ προτήτερα ἔκαμε πολλὰ ταξείδια καὶ ἐξηρεύνησε κατὰ μέρη τὰς ἀρκτικὰς θαλάσσας. Ἂν ἀληθεύῃ τοῦτο, φαίνεται ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶνε κατορθωτόν. Καὶ ἀφοῦ αὐτὴ εἶνε ἡ γνώμη τοῦ Νόρδενσκιολδ, εἶνε τόσον σοφὸς καὶ ἔχειτόσην πεῖραν, ὥστε πρέπει νὰ τὸν πιστεύσωμεν.

Ὁ ἰατρὸς Σχβαρυεγκρόνα ἔτυχεν ὢν εἷς τῶν θερμῶν θαυμαστῶν τοῦ Νόρδενσκιολδ· διὰ τοῦτο δ' ἀκριβῶς ἔφερε τὸν λόγον περὶ τοῦ βορειοανατολικοῦ πόρου. Ηὐχαριστήθη λοιπὸν τὰ μέγιστα ἐκ τῆς εὐκρινείας τῶν ἀπαντήσεων τούτων.

Τὸ βλέμμα του εἶχε προσηλωθῇ ἐπὶ τοῦ Ἔρικ Ἔρσεβον μετ' ἐκφράσεως ζωηροτάτου ἐνδιαφέροντος.

— Ποῦ τὰ ἔμαθες, παιδί μου, ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα; ἠρώτησε μετὰ σιγὴν ἀρκούντως μακράν.

— Ἐδῶ, ἀπήντησεν ὁ Ἔρικ, ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τῇ ἐρωτήσει.

— Δὲν ἐπῆγες ποτὲ εἰς ἄλλο σχολεῖον.

— Ὄχι.

— Ὁ κύριος Μαλάριος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ καυχᾶται διὰ σέ! ἐξηκολούθησεν ὁ ἰατρὸς στραφεὶς πρὸς τὸν διδάσκαλον,

— Εἶμαι πολὺ εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν Ἔρικ, εἶπεν οὗτος. Τὸν ἔχω ὀκτὼ ἔτη μαθητήν μου, διότι ἦλθε πολὺ μικρὸς εἰς τὸ σχολεῖον, καὶ ἀνέκαθεν ἦτο ὁ πρῶτος τῆς τάξεώς του.

Ὁ ἰατρὸς ἐβυθίσθη καὶ πάλιν εἰς τὴν σιωπήν του. Οἱ ὀξεῖς αὐτοῦ ὀφθαλμοὶ ἔμενον προσηλωμένοι ἐπὶ τοῦ Ἔρικ μετὰ παραδόξου ἐντάσεως. Ἐφαίνετο ἀσχολούμενος εἰς τὴν λύσιν προβλήματός τινος, ὅπερ δὲν ἐνόμισε κατάλληλον νὰ διατυπώσῃ ὑψηλοφώνως.

— Κανεὶς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κάμῃ καλλιτέραν ἀπάντησιν εἰς τὰς ἐρωτήσεις μου, εἶπεν ὁ ἰατρός, θεωρῶ λοιπὸν ἀνωφελὲς νὰ ἐξακολουθήσω περισσότερον τὴν ἐξέτασιν! Ἀφ' οὗ δὲ καὶ ὁ κύριος Μαλάριος εἶνε σύμφωνος, φθάνει ἕως ἐδῶ σήμερα καὶ πηγαίνετε, παιδιά μου.

Μετὰ τὰς λέξεις ταύτας ὁ διδάσκαλος ἐκρότησε τὰς χεῖράς του. Πάντες οἱ μαθηταὶ ἀνηγέρθησαν συγχρόνως, συνήθροισαν τὰ βιβλία των καὶ παρετάχθησαν εἰς τέσσαρας σειρὰς ἐν τῷ πρὸ τῶν θρανίων κενῷ χώρῳ.

Ὁ Μαλάριος ἐκρότησε καὶ δεύτερον τὰς χεῖρας. Ὁ λόχος ἤρχισε βαδίζων καὶ ἐξῆλθε μὲ ἔρρυθμον βῆμα.

Ἅμα τῷ τρίτῳ κροτήματι τῶν χειρῶν αἱ τάξεις διεσπάσθησαν καὶ τὰ παιδία ἀπῆλθον φαιδρὰ ἐκβάλλοντα κραυγάς. Μετά τινα δευτερόλεπτα διεσκορπίσθησαν περὶ τὰ κυανᾶ ὕδατα τοῦ ὁρμίσκου, ἐν ᾧ ἡ Νορόη ἀντικατοπτρίζει τὰς χορτοπλινθοσκεπεῖς στέγας της.

[Ἕπεται συνέχεια].

Οὔλον τὸν κόσμον γύρεψα, πονέντε καὶ λεβάντε,
νὰ 'βρῶ 'να φίλον πιστικὸ 'σὰν καὶ τὸν ἀπατό μου.
Δὲν κῆρα φίλων πιστικὸ μηδ' ἀδελφὸ καλλιάν του
'σὰν τὸ σπαθάκι μ' ἀδελφό, 'σὰν τὸ πουγγί μου φίλο.
Κι' ὅπου κανγᾶς καὶ πόλεμος πολέμα σὺ σπαθί μου,
κι' ὁποῦ 'ναι γάμος καὶ χαρὰ 'χόρευε σὺ πουγγί μου.

(Δημῶδες κρητικὸν ᾆσμα.)

ΣΜΥΡΝΗ

[Σμύρνη καὶ μικρὰ Ἀσία ὑπὸ ἔποψιν οἰκονομικὴν καὶ ἐμπορικήν, ὑπὸ Δημητρ. Γεωργιάδου (Σμυρναίου), μετὰ προλεγομένων ὑπὸ Ἀρθούρου Μαγκὲν (A. Mangin). Μετὰ πίνακος γεωγραφικοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ σχεδίου τῆς πόλεως Σμύρνης. 1885.]

Ἡ συγγραφὴ βιβλίου σκοποῦντος νὰ καταστήσῃ γνωστὴν εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς ἀγορὰς τὴν οἰκονομικὴν καὶ ἐμπορικὴν κατάστασιν πόλεων καὶ ἐπαρχιῶν, εἴτε τῆς ἐλευθέρας εἴτε τῆς δούλης Ἑλλάδος, εἶνε ἐργασία ἐθνική, ἀξία παντὸς λόγου καὶ πάσης τιμῆς. Διὰ τοιούτων βιβλίων γεγραμμένων μάλιστα ἐν ξένῃ γλώσσῃ, κινεῖται τὸ διαφέρον τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἐμπορίου ὑπὲρ εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Εὐρώπην νέου ἑλληνικοῦ προϊόντος καὶ βιομηχανήματος, ἢ εὐωνοτέρας ἀγορᾶς, καὶ μεταφορᾶς, καὶ παραγωγῆς ἀφθονωτέρας, καθίσταται δὲ καὶ ὁ τόπος ἐν γένει γνωστός, καὶ δίδεται νέα ζωὴ ἑκάστοτε ἐνεργός, ἐκεῖ ὅπου πρότερον ὁ κάτοικος δὲν ἐφρόντιζεν ἢ περὶ παραγωγῆς πρὸς ἰδίαν μόνον αὐτοῦ χρῆσιν καὶ συντήρησιν, οὐδὲν ἔχων ἐλατήριον, ἢ οἱονδήποτε ἄλλο συμφέρον ἀσκόπως νὰ παραγάγῃ πλείονα.

Ἐν Ἑλλάδι οἱ συνεχεῖς ἀγῶνες τῶν πολιτικῶν κομμάτων, γέννημα ὄντες οὐχὶ τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος, ἀλλὰ τῆς ἱστορικῆς καταστάσεως τῆς χώρας, ἀπερρόφησαν πᾶσαν προσοχὴν τῶν κατὰ μέρος πολιτῶν ἐπὶ τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς, καὶ σχεδὸν οὐδὲν βιβλίον, ὅσον ἡμεῖς γνωρίζομεν, ἐγράφη ὑπὸ ἰδιώτου ὅπως καταδείξῃ εἰς ξένας ἀγορὰς τὴν ἐγχωρίαν παραγωγήν, εἴτε τῆς ὅλης Ἑλλάδος, εἴτε τμήματος μικροῦ. Αἱ κυβερνήσεις δὲ τῆς Ἑλλάδος ὀλιγίστον μόνον συνετέλεσαν εἰς τοιοῦτον ἐθνικὸν ἔργον διὰ φυλλαδίων τινῶν, καὶ διὰ στατιστικῶν ἐνίοτε πληροφοριῶν κατὰ μακρὰ χρονικὰ διαστήματα δημοσιευομένων. Ἐν τῇ ἐκθέσει δὲ τῇ τελευταίᾳ τῶν Παρισίων ἐγένετο βῆμά τι πρὸς τὰ πρόσω ἐκδοθεισῶν μονογραφιῶν ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ τῇ χορηγίᾳ καὶ προτροπῇ τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Ὀλυμπίων περὶ τῶν ζώων τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοῦ κ. Θ. Χελοδάϊχ, περὶ τῶν ὀρυκτῶν ὑπὸ τοῦ κ. Κορδέλλα, περὶ τῆς γεωργίας ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τοῦ κ. Τουμπάζη, καὶ στατιστικαὶ σημειώσεις ὑπὸ τοῦ κ. Μανσόλα.

Ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς δουλείας, ὅτε ἡ Ἑλλὰς διετέλει ἔτι μᾶλλον χώρα ἄγνωστος, οὐ μόνον ἰδιῶται ἦλθον εἰς αὐτήν, ἀλλὰ καὶ ξέναι κυβερνήσεις, ὡς ἡ τῆς Γαλλίας, ἀπέστειλαν εἰδικοὺς ἄνδρας πρὸς ἐξερεύνησιν οὐ μόνον τῆς γεωγραφίας καὶ τῶν ἀρχαιοτήτων ἀλλὰ καὶ τῶν προϊόντων, τῆς ἐμπορίας, καὶ τῆς βιομηχανίας. Αἱ ἐκθέσεις τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ προξένου τῆς Γαλλίας Φέλιξ Μπωζούρ περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορίου κατὰ τὰ

ἔτη 1787 μέχρι 1797, ἡ εἰς τὴν Ἑλλάδα περιήγησις τοῦ Σικελιώτου Ξαβερίου Σκροφάνη (1799), ἡ τοῦ Σοννίνη καὶ πολλῶν ἄλλων ἐγένοντο χάριν τοῦ γαλλικοῦ κυρίως ἐμπορίου, καὶ τῆς βιομηχανίας. Μεγάλως δὲ συνετέλεσαν αἱ περιηγήσεις αὐτῶν μετὰ τῶν λοιπῶν συγγραφέων, οἵτινες περιηγήθησαν τὴν Ἑλλάδα χάριν ἀρχαιολογικῶν καὶ βοτανικῶν ἐρευνῶν, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορίου καὶ τὴν παραγωγήν.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος καὶ μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν γραμμάτων, ἐπιβάλλεται καθῆκον εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς νὰ δείξωμεν τὴν παραγωγὴν τοῦ τόπου, ὅπως προσελκύσωμεν καὶ τὸ ξένον ἐμπόριον καὶ τὰ κεφάλαια.

Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἐξεδόθησαν συγγραφαί τινες ἑλληνιστὶ περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορίου, ὧν ἀρίστη εἶνε ἡ τοῦ κ. Βερναρδάκη «Περὶ τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἐμπορίου» ἡ καὶ βραβευθεῖσα ἐν τῷ δοσιείῳ διαγωνισμῷ· ἐξεδόθησαν δὲ καὶ στατιστικαὶ πληροφορίαι περὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, ἀλλὰ δὲν ἀρκοῦσιν οὔτε πρὸς ὁδηγίαν τῶν ἐγχωρίων, οὔτε πρὸς ὁδηγίαν τῶν ξένων· αἱ δὲ στατιστικαὶ πληροφορίαι στεροῦνται ἔτι τῆς ἀκριβείας, ἣν ἀπαιτεῖ ἡ στατιστικὴ ἐπιστήμη, ἥτις θεωρεῖται σήμερον ὁ μόνος ὁδηγὸς τῆς δημοσίας καὶ ἰδιωτικῆς οἰκονομίας.

Ἀλλ' ἔλθωμεν εἰς τὸ κύριον ἡμῶν θέμα, εἰς τὸ ἐμπόριον τῆς Σμύρνης καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν περὶ τούτου εἰδικὴν μελέτην τοῦ κυρίου Δημητρίου Γεωργιάδου ἐκ Σμύρνης.

Ἡ Σμύρνη, ἡ ἑλληνικωτάτη αὕτη τῶν πόλεων τῆς Ἰωνίας, διετήρησε μέχρι σήμερον ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τὴν προνομιοῦχον ἐμπορικὴν αὐτῆς θέσιν, συγκεντροῦσα ἐν ἑαυτῇ τὸ ἐμπόριον τῆς μικρᾶς Ἀσίας, καὶ πολλὰ εἴδη ἐμπορίου τῶν μεσογειοτέρων χωρῶν τῆς Ἀσίας. Θεωρεῖται δὲ ἡ Σμύρνη μία τῶν πλουσιωτάτων καὶ τερπνοτάτων πόλεων τῆς Ἀνατολῆς, ὡς ἐκ τῆς τοποθεσίας αὐτῆς καὶ τῆς μαγευτικῆς χάριτος τῶν περὶ αὐτὴν ἐξοχῶν. Ὁ κατάλογος τῶν περὶ Σμύρνης γραψάντων εἶνε μακρός, μνημονεύομεν δ' ἐνταῦθα μόνον τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν εἰδικῶς περὶ τοῦ ἐμπορίου αὐτῆς γραψάντων ξένων. Πρῶτος τούτων εἶνε ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμου ὁ ἐξ Οἰκονόμων γράψας «Αὐτοσχέδιον διατριβὴν περὶ Σμύρνης τῷ 1817,» ἥτις ἀνετυπώθη τῷ 1831 ἐν Μελίτῃ καὶ τῷ 1869 ἐν Σμύρνῃ, διαλαμβάνουσαν περὶ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας τῆς Σμύρνης· τὸ ἔργον τοῦτο μετέφρασε γαλλιστὶ τῷ 1868 ὁ Bonaventure Slaars, καὶ συνεπλήρωσε δι' ὑποσημειώσεων καὶ προσθηκῶν ἱστορικῶν, ἀρχαιολογικῶν ἰδίως πολυτίμων, καταστήσας δεκαπλασίαν τὴν ἔκτασιν τοῦ πρωτοτύπου κειμένου. Τῷ 1868 ἐξέδωκε καὶ ὁ κ. Κυριακ. Δ. Μυλωνᾶς ἐναίσιμον διατριβὴν περὶ Σμύρνης λατινιστί. Τελευταῖον δ' ἔργον εἶνε τοῦ κ. Μ. Τσακύρογλου, «Τὰ Σμυρναϊκά, ἤτοι ἱστορικὴ καὶ τοπογραφικὴ μελέτη περὶ Σμύρνης 1876.» Ἐξεδόθη μόνον τὸ πρῶτον μέρος διῆκον μέχρι τῶν Βυζαντινῶν χρόνων. Ἐκ τῶν περὶ τῆς ἐμπορίας δὲ γραψάντων ἐν παρόδῳ περὶ Σμύρνης σημειοῦμεν τὸν Ἄγγλον περιηγητὴν Charles Mac-Farlane 1828, Constantinople, et la Turquie en 1828 (Σελὶς 55 τῆς γαλλικῆς μεταφράσεως). Τὸν Somini (Voyage en Grèce et en Turquie) 1801. Ὁ Luigi Storari ἐδημοσίευσε τῷ 1857 μετὰ μεγάλου σχεδίου τῆς πόλεως ὁδηγὸν τῆς Σμύρνης ἰταλιστὶ καὶ γαλλιστί. Ὁ Cherzer προξένος αὐστριακὸς ἐξέδωκε διατριβὴν περὶ τῆς Σμύρνης εἰδικῶς πραγματευθεὶς περὶ τῶν προϊόντων καὶ τοῦ ἐμπορίου.

Ἡ πληρεστέρα ὅμως πασῶν τῶν μελετῶν περὶ Σμύρνης ὑπὸ ἔποψιν οἰκονομικὴν καὶ ἐμπορικὴν εἶνε ἡ τοῦ Κ. Γεωργιάδου, ἣν ἔγραψεν ὅπως ἀναγνωσθῇ ὑπὸ ἀλλοδαπῶν βιομηχάνων, ἐμπόρων, οἰκονομολόγων, τραπεζιτῶν καὶ πολιτικῶν, ὡς ἀναφέρει ὁ τὸν πρόλογον γράψας Α. Μαγκέν.

Τὰς στατιστικὰς πληροφορίας ὁ κ. Γεωργιάδης ἤντλησεν ἐκ τῶν ἀρχείων τοῦ ὑπουργείου τοῦ ἐμπορίου τῆς Γαλλίας, καὶ ἐκ τῶν ἀρχείων τῶν ἐμπορικῶν ἐπιμελητηρίων τῶν Παρισίων καὶ τῆς Μασσαλίας.

Τὸ ὅλον ἔργον του ὁ κ. Γεωργιάδης, ἀποτελούμενον ἐκ 264 σελίδων, διήρεσεν εἰς τρία μέρη· ἐν τῷ πρώτῳ πραγματεύεται συντομώτατα μὲν περὶ τῆς γεωγραφίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐκτενέστατα δὲ περὶ τῆς γεωργίας, τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας, τῆς κοινωνικῆς καὶ πνευματικῆς καταστάσεως, καὶ περὶ τῆς διοικήσεως τῆς ἐπαρχίας τῆς Σμύρνης, ἥτις περιλαμβάνει νῦν τὰς ἀρχαίας ἐπαρχίας τῆς Φρυγίας, Λυδίας, Ἰωνίας, Γαλατίας, Πισιδίας καὶ Λυκίας.

Ἐν τῷ δευτέρῳ τμήματι εἰσέρχεται εἰς ἔκθεσιν ἱστορικήν, γράφων διὰ Γάλλους περὶ τοῦ ἐμπορίου τοῦ ἀρχαίου τῆς Μασσαλίας μετὰ τῶν λιμένων τῆς Ἀνατολῆς· ἀλλ' ἐπὶ τοῦ μέρους τούτου, ἀνήκοντος εἰς τὴν εἰδικὴν ἱστορίαν τοῦ ἐμπορίου τῆς Γαλλίας, καθὼς καὶ ἐπὶ τοῦ τρίτου ἐν ᾧ ὁ λόγος περὶ τοῦ ἐμπορίου τῆς Γαλλίας ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, δὲν θέλομεν κάμει λόγον, περιοριζόμενοι εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν κεφαλαίων τοῦ Α' μέρους.

Μετὰ βραχυτάτην γεωγραφικὴν διαγραφὴν ὁ κ. Γεωργιάδης εἰσέρχεται εἰς τὴν ἔκθεσιν ἑνὸς ἑκάστου εἴδους τῶν προϊόντων τῆς ἐπαρχίας ἐκθέτων τὸν τόπον τῆς παραγωγῆς, τὸ ποσόν, τὰς τιμάς, καὶ πᾶσαν πληροφορίαν ἀναγράφων περὶ τῆς ἐμπορίας καὶ τῆς καλλιεργείας, τῆς μεταφορᾶς, τῶν μέτρων καὶ σταθμῶν καθ' ἃ πωλεῖται, τὰς χημικὰς ἀλλοιώσεις τῶν προϊόντων, καὶ νοθεύσεις, αἵτινες καθιστῶσιν αὐτὰ προτιμητέα ἢ ἀπορριπτέα, ἀναφέρει τὰ διάφορα εἴδη μετὰ τῶν κοινῶν ἔτι ὀνομάτων αὐτῶν.

Καὶ ἐν πρώτοις περὶ τῶν δημητριακῶν καρπῶν μανθάνομεν, ὅτι ἡ ἐπαρχία Σμύρνης ὑπερτερεῖ πᾶσαν ἄλλην τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους ὡς πρὸς τὴν παραγωγήν. Ἐπὶ εὐφορίας ἡ παραγωγὴ τῆς *κριθῆς* φθάνει μέχρι τῶν 100,000 τόννων. Ἡ καλλιτέρα δὲ ποιότης τῆς κριθῆς, ἡ χρήσιμος εἰς τὴν ζυθοποιίαν, παράγεται ἐν τῇ περιοχῇ τῶν χωρίων Μενεμένης καὶ Δικέλι, ἀποστέλλεται δὲ εἰς Ἀγγλίαν, εἰς Ἀμβέρσαν, εἰς Γερμανίαν, καὶ εἰς τὰ βόρεια τῆς Γαλλίας πρὸς κατασκευὴν οἰνοπνεύματος.

Ὡς πρὸς τὸν *βάμβακα* τῷ 1783 μανθάνομεν ὅτι ἡ Μικρὰ Ἀσία παρήγαγε 42-43,000 δέματα, μετὰ τὸν πόλεμον δὲ τῆς Ἀμερικῆς ἡ παραγωγὴ ἀνῆλθε μέχρις 150,000 δεμάτων, ἀξίας 60,000,000 φράγκων· ἀλλὰ πρό τινος αὖθις ἠλαττώθη εἰς 12-25,000 δέματα· τῷ 1878 ἀνῆλθεν εἰς 34,500 δέματα, ἐξ ὧν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα εἰσήχθησαν 1,700 δέματα.

Σημαντικωτάτη εἶνε ἡ παραγωγὴ τοῦ *ὀπίου*, ἐξ οὗ τῷ 1881 εἰσήχθη εἰς τὴν Γαλλίαν ποσὸν ἀξίας 653,000 φράγκων. Οἱ *κωδίαι* δὲ τοῦ μήκωνος (grains de pavot), ἐξ οὗ τὸ ὄπιον, ἢ ὁ *καρπός*, χρήσιμος εἰς τὴν ἰατρικήν, στέλλονται εἰς τὰ βόρεια πρὸ πάντων τῆς Γαλλίας. Ἡ παραγωγή του τῷ 1877 ἔφθασεν εἰς 9,500 κοῦφες (1 κοῦφα = 40—65 ὀκάδ.)

Σήσαμον. Ἡ καλλιέργεια τούτου αὐξάνει κατ' ἔτος, ἔφθασε δὲ ἡ παραγωγὴ μέχρι τῶν 100 χιλιάδων σάκκων ἀξίας 600,000. Ἐκ τοῦ σησάμου ἐξάγουσι τὸ ἔλαιον, ὅπερ πωλοῦσι κατὰ μέρος, τὸ ὑπολειπόμενον δὲ ἀλέθοντες παράγουσι τὸ γνωστὸν *ταχίνι*.

Σταφίδες καὶ *οἶνοι*. Ἡ καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου ἐκτείνεται εἰς ἅπασαν τὴν ἐπαρχίαν Σμύρνης. Ἕνεκα τῆς ἐνσκηψάσης ἀσθενείας τῶν ἀμπέλων ἐν Γαλλίᾳ, ἐξάγονται μεγάλαι ποσότητες σταφίδος *βοζακιᾶς* καὶ *σουλτανίνας*· τῷ 1873 ἡ ἐξαγωγὴ ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἀξίαν τῶν 642,000 φράγκων, τῷ δὲ 1881 εἰς τὴν ἀξίαν τῶν φράγκων 10,604,360· παρήχθη δ' ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σμύρνης τῷ 1881 σταφὶς σουλτανίνα 204,300 κεντάρια, καὶ βοζακιὰ 336,000, μαύρη δὲ σταφὶς 523 χιλ. Ὁ κ. Γεωργιάδης διὰ μακρῶν ἀναπτύσσει τὰς δαπάνας τῆς παραγωγῆς οἴνου ἐκ τῶν σταφίδων, καὶ προτρέπει γαλλικὰς οἰνοποιητικὰς ἑταιρίας νὰ ἀναλάβωσιν ἐπὶ τόπου τὴν κατασκευὴν οἴνου διὰ καλλιτέρων καὶ ἐπιστημονικωτέρων μεθόδων, ἐξαρκοῦντος πρὸς τοῦτο κεφαλαίου 200,000 φράγκων. Κατακρίνει δὲ τοὺς δασμούς, οὓς ἐπέβαλεν ἡ Γαλλία ἐν γένει εἰς τὴν σταφίδα, καὶ μάλιστα τὴν μαύρην, τὴν χρήσιμον οὖσαν πρὸς παραγωγὴν ἀποκλειστικῶς οἰνοπνεύματος, τὰ αὐτὰ σημειοῖ καὶ διὰ τὴν κορινθιακὴν σταφίδα τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος.

Τὰ *σῦκα* τῆς Μικρᾶς Ἀσίας θεωροῦνται ὡς τὰ ἐκλεκτότερα παντὸς ἄλλου τόπου. Αἱ συκαῖ αὐτῆς δὲν εὐδοκιμοῦσι μεταφυτευόμεναι εἰς ἕτερον ἔδαφος· ὅπου δὲ μετεφυτεύθησαν μετά τινα χρόνον ἐξεφυλίσθησαν. Ἡ παραγωγὴ τῶν σύκων τῷ 1864 ἀνῆλθεν εἰς 92,000 κεντάρια, ἔκτοτε δὲ τεραστίως ηὔξησε μέχρι 12,000 τόννων ἀξίας 10,000,000 φράγκων. Εἰς Γαλλίαν τῷ 1881 εἰσήχθησαν 2,000 τόννοι, ἀξίας 1,105,290 φράγκων. Τὰ ἐν κιβωτιδίοις ἐκλεκτὰ σῦκα ἐξάγονται εἰς Ῥωσίαν, Γερμανίαν, Ἀμερικήν, Ἀγγλίαν. Εἰς τὴν Γαλλίαν δὲ τὰ τῆς κατωτέρας ποιότητος. Ἀπό τινος δὲ χρόνου τὰ ἄχρηστα καὶ ἀπόβλητα σῦκα ὅλων τῶν ποιοτήτων ἀγοράζονται εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἔνθα κατασκευάζεται εἴδός τι εὐγεύστου καφέ.

Βελανίδι. Ἡ παραγωγὴ τοῦ προϊόντος τούτου, ὅπερ κυρίως πωλεῖται εἰς Ἀγγλίαν, κατ' ἔτος φθάνει εἰς 1 ἑκατομ. κεντηναρίων, ἀξίας 15 ἑκατομμυρίων φράγκων,

Ἐρυθρόδανον (ριζάρι). Ἡ παραγωγὴ τούτου μετὰ τὴν ἐφεύρεσιν χημικῶν οὐσιῶν πρὸς ἐρυθρὰν βαφὴν ἠλαττώθη· μόλις ἡ ἐξαγωγὴ κατ' ἔτος φθάνει εἰς τὴν ἀξίαν τῶν 100,000 φράγκων.

Ἔλαιον. Ἡ παραγωγὴ τοῦ ἐλαίου κατ' ἔτος ἀνέρχεται εἰς 200,000 κεντάρια, ἀξίας 9 ἑκατομ. Τῷ 1881 ἐξήχθησαν 11,278 βαρέλια ἐλαίου, ἀξίας 2,383,400, φράγκων εἰς Ἀγγλίαν καὶ Ῥωσίαν.

Ἐξαγωγὴ ὡσαύτως σημαντικὴ γίνεται *κυάμων, κάμμεως τραγακανθίνου*, ἀνωτέρας ποιότητος τοῦ παραγομένου ἐν Πελοποννήσῳ, Συρίᾳ, καὶ Αἰγύπτῳ· *σκαμμονίας, γλυκορρίζης*, καὶ *μαστίχης* ἐκ μόνης τῆς Χίου παράγεται 130 χιλιάδας ὀκάδας, ἀξίας μέχρι 2 ἑκατομμυρ. φράγκων. *Κηροῦ* ἐξαγωγὴ ἀξίας 600,000 φραγ. Τῶν *μαλλίων* τῶν ἀπλύτων ἡ παραγωγὴ ἀνέρχεται εἰς 2,000 κεντάρια καὶ εἰς 7,000 τῶν πεπλυμένων.

Σημαντικὸν εἶνε τὸ ἐμπόριον τῶν *ἀκατεργάστων δερμάτων*, ἐξ ὧν γίνεται ἐξαγωγὴ ἀξίας 2,000,000 φράγκων, καὶ τῶν *σπόγγων* τῶν νήσων Σύμης, Ῥόδου καὶ Καλύμνου.

Ἐκ τῶν βιομηχανημάτων τῶν ἐγχωρίων ἐξάγονται μόνον *τάπητες* ἀξίας 3 ἑκατομμυρίων φράγκων.

Ἀλλὰ πλὴν τῶν προϊόντων τούτων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ εἰδικώτερον τῆς ἐπαρχίας Σμύρνης, τῶν ἐξαγομένων ἐκ τῆς πόλεως Σμύρνης, ἐκ ταύτης ἔτι ἐξάγονται προϊόντα μεσογειοτέρων μερῶν, οἷον τῆς Βαγδάτης, Δαμασκοῦ, Περσίας καὶ πολλῶν μερῶν τοῦ Ποντου, ὡσαύτως τῆς Ῥωμυλίας. Τὰ φημιζόμενα δέρματα τῆς Ἀγκύρας,

τὸ σήσαμον, τὰ μαλλία, τὰ δέρματα τῆς Καραμανίας, τῆς Ἀδριανουπόλεως, τοῦ Βόλου, τῆς Θεσσαλονίκης, οἱ τάπητες τῆς Περσίας μόνον διὰ τῆς Σμύρνης ἐξάγονται.

Ἡ γεωργία ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σμύρνης, οὖση ἐντελῶς γεωργικῇ, εὑρίσκεται ἐν τῇ πρωτογόνῳ αὐτῆς καταστάσει, πιεζομένη ὑπὸ ἀδίκου καὶ καταθλιπτικῆς φορολογίας καὶ ὑπὸ τῆς ἐλλείψεως ἀσφαλείας, συγκοινωνίας καὶ δικαιοσύνης. Ἡ ἔλλειψις προστασίας τῆς βιομηχανίας κατέστησεν ἀδύνατον πᾶσαν βιομηχανικὴν ἐπιχείρησιν. Νηματουργεῖά τινα ἱδρυθέντα κατεστράφησαν. Φέρει δὲ ὁ συγγραφεὺς εἰς σύγκρισιν τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, τόπον πτωχότερον τῆς ἐπαρχίας Σμύρνης, ἔνθα τὰ νηματουργεῖα εὐτυχοῦσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόμων μὲ ὅλον τὸν διαγωνισμὸν τῶν ἀγγλικῶν ἐργοστασίων. Θεωρεῖται δὲ ὁ βάμβαξ τῆς Σμύρνης ἀνωτέρας ποιότητος τοῦ τῶν Ἰνδιῶν, οὗτινος ποιοῦσι χρῆσιν οἱ Ἄγγλοι.

«Ὅπως κατανοήσῃ τις,» γράφει, «τί ἠδύνατο ν' ἀποφέρῃ ἡ εἰς Τουρκίαν εἰσαγωγὴ λογικοῦ συστήματος ἀγρονομικοῦ διὰ τὴν εὐτυχίαν τῶν κατοίκων, ἀρκεῖ νὰ ῥίψῃ ἓν βλέμμα εἰς τὰς προόδους τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ἐν διαστήματι 50 ἐτῶν· ἂν καὶ ἔχει αὕτη γῆν ἧττον πλουσίαν καὶ γόνιμον ἢ ἡ Μικρὰ Ἀσία, ὅμως ἐπῆλθον ἀπίστευτα ἀποτελέσματα, καὶ ταῦτα πρὶν ἢ ἡ Ἑλλὰς εἰσαγάγῃ πανταχοῦ εἰς τὸν τόπον τέλειον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀγρονομικὸν σύστημα.»

Ὀρθῶς δὲ παρατηρεῖ ὅτι ἡ ἐν γένει ἐκπαίδευσις δὲν συντελεῖ παντάπασιν εἰς τὸν πρακτικὸν βίον, αἱ δ' ἐπὶ τούτου παρατηρήσεις του ἁρμόζουσι τόσον εἰς τὴν δούλην, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, ἐν ᾗ ἐπικρατεῖ τὸ αὐτὸ σύστημα τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἐκ ταύτης δυστυχῶς, ἥτις ὤφειλε νὰ ἦνε ὑπογραμμὸς πάσης διοργανώσεως ἐκπαιδευτικῆς, διαδοθὲν καὶ εἰς τὴν δούλην. «Ἡ ἐκπαίδευσις, γράφει ὁ κ. Γεωργιάδης, οὐδὲν ἔχει θεμέλιον οὐσιαστικόν, στερεῖται ὑποστάσεως καὶ στερεότητος. Μᾶς διδάσκουσι ζώσας γλώσσας, κλασσικοὺς συγγραφεῖς, ὀλίγην ἱστορίαν, γεωγραφίαν καὶ γνώσεις τινὰς μαθηματικῶν. Ἰδοὺ τὸ πᾶν. Οὐδεμία γνῶσις πρακτική, οὐδεμία κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ μόρφωσις, ἢν καὶ αἱ οἰκογένειαι ἡμῶν ἀδυνατοῦσι νὰ μᾶς διδάξωσιν. Ἐν ἑνὶ λόγῳ εἰσερχόμεθα ἀμαθῆ παιδία εἰς τὰ σχολεῖα καὶ ἐξερχόμεθα μετά τινα ἔτη ἐζυμωμένοι ἐν τῇ σχολαστικότητι, μετ' ἀξιώσεων γελοίων, θεωροῦντες τὴν γραμματικὴν ἡμῶν ὑπεροχὴν ὡς ἐκπίπτουσαν ἂν ἀκολουθήσωμεν τὸ ἐπάγγελμα τῶν γονέων, ἢ τὸ ἐμπορικὸν στάδιον.»

Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ὁ συγγραφεὺς ἐκτείνεται διὰ μακρῶν, θεωρεῖ δέ, ὅτι ἕνεκα προλήψεων κοινωνικῶν παρ' ἡμῖν, πολλοὶ προτιμῶσι τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἰατροῦ καὶ νομικοῦ, ἢ τὸ τοῦ ἐμπόρου, τοῦ βιομηχάνου καὶ τοῦ γεωργοῦ. Τοῦτο δογματικῶς ἐκφερόμενον δὲν εἶνε νομίζομεν ἀκριβὲς κατὰ πάντα, διότι δὲν προέρχεται ἡ κατάστασις αὕτη ἐκ κοινωνικῶν προλήψεων, ἀλλ' ἐκ τῶν δυσκολιῶν, αἵτινες ὑπάρχουσιν ἐκ τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς καταστάσεως ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς γεωργίας καὶ πάντων τῶν παρομαρτούντων αὐτῇ κλάδων. Ὅπως ἡ γεωργία ἀποφέρῃ κέρδη, ἔχει πρώτιστα χρείαν συγκοινωνίας, προστασίας, τραπέζης γεωργικῆς, ταχείας ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης. Ἀλλὰ ταῦτα παρ' ἡμῖν ἔτι ἐλλιπῶς ἔχουσι· τίς δὲ καταρτισθεὶς ὅπως δήποτε δι' ἐγκυκλοπαιδικῆς παιδεύσεως θέλει ἀσκήσει τὸ ἐπάγγελμα τοῦ γεωργοῦ μὴ δυνάμενος νὰ ἀποκομίσῃ πλείονα τῶν ὅσων ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἀπεκόμιζε; Πῶς νὰ ἐπιδιώξῃ δὲ μείζονα παραγωγὴν μὴ ἔχων πῶς νὰ μεταφέρῃ εὐωνότερον τὰ προϊόντα του, καὶ κατισχύσῃ ἐν τῷ ἀγοραίῳ διαγωνισμῷ; πῶς ν' αὐξήσῃ τὴν καλλιέργειαν πολλαπλασιάζων τὰς φυτείας, εἰσάγων μηχανάς, βελτιῶν τὰ προϊόντα του, ὅταν δανείζηται ἐπὶ ὑπερόγκῳ τόκῳ; Τὰ πάντα λοιπὸν συμβαδίζουσιν ἐν τῷ κοινωνικῷ ὀργανισμῷ, καὶ δὲν εἶνε δυνατὸν κλάδος τις νὰ βελτιωθῇ μεμονωμένως ἄνευ τῆς βελτιώσεως τῶν ἐχόντων ἄμεσον μετ' αὐτοῦ σχέσιν. Ταῦτα δ' ἔτι μᾶλλον ἁρμόζουσιν εἰς τοὺς τὴν δούλην Ἑλλάδα οἰκοῦντας, ὅπου πᾶν φυτὸν τῆς κοινωνικῆς δραστηριότητος μαραίνεται, καὶ ἂν ἀποφέρῃ καρπούς, οὗτοι ἀποκομίζονται ἀσθενεῖς, ἄνευ γενναίου καὶ πλουσίου χυμοῦ.

Ἡ πόλις τῆς Σμύρνης κατοικεῖται ὑπὸ 200 χιλιάδων κατοίκων. Ἔχει δὲ ὑπὲρ τὰς 25,000 οἰκίας, καὶ 800 περίπου ἐμπορικὰ καταστήματα. Ἕλληνες ὑπολογίζονται 100,000, Τοῦρκοι 50,000, Ἰσραηλῖται 15,000, Εὐρωπαῖοι 10,000, Ἀρμένιοι 7,000, καὶ ἄλλοι ξένοι. Ἐκ τῶν ἐν Σμύρνῃ Εὐρωπαϊκῶν ἀποικιῶν ἡ τῶν Ἄγγλων εἶνε ἡ σημαντικωτέρα· συνετέλεσε δὲ τὰ μέγιστα ἡ ἀγγλικὴ ἀποικία εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς κοινωνικῆς καὶ διανοητικῆς καταστάσεως τῶν Σμυρναίων.

Οἱ Γερμανοὶ ἐπίσης ἐν Σμύρνῃ διὰ τῆς νοημοσύνης αὐτῶν μᾶλλον ἢ τοῦ ἀριθμοῦ, τῆς δραστηριότητος καὶ τῆς φιλεργίας, ἐπιδεῖξαι σπουδαίως ἐπὶ τῆς ἐκεῖ κοινωνίας. Ἐπιδεξιώτατα δὲ ἐχρησιμοποίησαν ὑπὲρ αὐτῶν τὸν διεθνῆ χαρακτῆρα, ὃν εἶχον ἄλλοτε τὰ γαλλικὰ σχολεῖα ἐν Σμύρνῃ· καὶ ἤδη εἰς τὰ σχολεῖα τὰ γερμανικὰ συχνάζουσι παῖδες πάσης ἐθνικότητος. Κατενόησαν, ὅτι παρῆλθεν ὁ χρόνος, τοὐλάχιστον ἐν Σμύρνῃ, καθ' ὃν προσεπάθουν οἱ ἐν τοῖς σχολείοις διδάσκοντες νὰ ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως τῶν μαθητῶν, ὅπερ διατηροῦσιν ἔτι οἱ Γάλλοι διδάσκαλοι.

Ἐν τῇ τοπαρχίᾳ τῆς Σμύρνης ἐπὶ πληθυσμοῦ 210,000 Ἑλλήνων ὑπάρχουσι 240 σχολεῖα τῶν δύο φύλων, εἰς ἃ φοιτῶσι 17,000 παίδων. Ἡ βιβλιοθήκη τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς τῆς Σμύρνης περιέχει 20,000 τόμους, 145 χειρόγραφα, τὸ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον 500 τεμάχια, ἡ δὲ συλλογὴ τῶν ἀγγείων 1,500.

Ὁ κ. Γεωργιάδης μετὰ ταῦτα εἰσέρχεται εἰς τὰ τῆς δημοσίας διοικήσεως τῆς Ἐπαρχίας, εἰς τὰ τῆς δικαστικῆς καὶ οἰκονομικῆς ὀργανώσεως, εἰς τὸ τελωνειακὸν δασμολόγιον. Εἰδικὸν δὲ κεφάλαιον ἀφιεροῖ εἰς τὰ τῆς κατασκευῆς τοῦ λιμένος καὶ τῆς προκυμαίας τῆς Σμύρνης ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Δυσσὼ (Dussaud), οἵτινες ἐδαπάνησαν διὰ τὴν κατασκευὴν ὑπὲρ τὰ 40 ἑκατομμύρια φράγκων. Παραθέτει δὲ πολλοὺς πίνακας τῶν καταβαλλομένων λιμενικῶν δικαιωμάτων εἰς τὴν Ἑταιρίαν τῆς προκυμαίας ὑπὸ τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων ἐμπορευμάτων.

Ἐν τέλει καταγράφει τὰ νομίσματα, τὴν συναλλαγὴν τὴν ἐξωτερικήν, βάρη καὶ σταθμά, πιστωτικὰ καταστήματα, ἀσφαλιστικὰς ἑταιρίας ὑπὲρ τὰς 40, ἀτμοπλοϊκάς, σιδηροδρομικάς, πίνακας τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως ἐξαγωγῆς καὶ εἰσαγωγῆς ἀπὸ τοῦ 1839—1881, πίνακας τῆς ναυτικῆς κινήσεως.

Τοιοῦτον ἐν συνόψει τὸ περιεχόμενον τοῦ ἔργου τοῦ κ. Δ. Γεωργιάδου, ὅπερ θέλει διαχύσει νέον φῶς ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἐπαρχίας Σμύρνης. Τὸ ἔργον τοῦτο φέρει πλήρη τὸν τύπον τῶν τοῦ τοιούτου εἴδους πονημάτων, εἶνε δὲ προωρισμένον νὰ ζήσῃ ὡς πηγὴ γνώσεων ὡρισμένων χρόνων τῆς καταστάσεως τῆς ἐπαρχίας Σμύρνης, οἱαδήποτε διοικητική, ἢ οἰκονομικὴ ἢ καὶ πολιτικὴ μεταβολὴ περιμένει εἰς τὸ μέλλον τὴν ἐπαρχίαν ταύτην. Ὁ Κ. Γεωργιάδης ἔγραψεν ὡς Σμυρναῖος, καλῶς γινώσκων τὴν πατρίδα του, καὶ ὡς ἐκ τῆς ἐν Εὐρώπῃ διαμονῆς του δυνάμενος νὰ συγκρίνῃ τὴν κατάστασιν αὐτῆς, καὶ νὰ συμβουλεύσῃ τὰ δέοντα. Δι' ὅλου τοῦ συγγράμματος αἰσθάνεται ὁ μελετῶν αὐτὸ διαπνέοντα τὸν εὐώδη ἀέρα τῆς Ἰωνίας, διὰ τῆς περιγραφῆς τῶν προϊόντων, τῶν ὀνομάτων τῶν τόπων, τῆς ἀφελοῦς καὶ σαφοῦς διηγήσεως καὶ τῆς περιγραφῆς τῆς ἐμπορικῆς καὶ γεωργικῆς καταστάσεως.

Αν. Μελιαρακης

Δὲν θέλω ὁποίαν δήποτε ζωὴν ἀνδρὸς
ποτὲ ἢ μακαρίαν ἢ καταμεμφθῆ,
διότι ἡ Τύχη ἀνατρέπ' ἢ ἀνορθοῖ
τὸν εὐτυχοῦντα ἢ τὸν δυστυχήσαντα,
καὶ οὐδεὶς μάντις τοῦ ἰδίου μέλλοντος.

(Σοφοκλῆς.)

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ο ΜΑΚΕΔΩΝ

Α'

Οἱ σκλάβοι

Ὁ βασιλιᾶς ἐπρόσταξεν, ἀφέντης ὁ Κρυτάγων,
Δίνει 'ς τοὺς σκλάβους 'λευτεριά, 'ς τοὺς ξένους [τὴν πατρίδα·
Ὁ Κροῦμος τοὺς ἐσκλάβωσεν, ἀνάθεμα 'ς τὸν Κροῦμο!
Εἴκοσι χρόνους ἔλυοναν 'ς τὴν ξενιτειὰ τὴν ἔρμη,
Κ' οἱ ἄντρες ἐγεράσανε κ' οἱ νιοὶ γεινῆκαν ἄντρες,
Λεβένταις τὰ παιδόπουλα, μητέραις ἡ παιδούλαις.
Ἀλλοίμονο 'ς τὰ γηρατειὰ κι' ἀλλοίμονο 'ς τὰ νιάτα
Π' ἀνθοῦνε καὶ καρποφοροῦν καὶ ζοῦν καὶ μεγαλώνουν
Μέσ' 'ς τῆς σκλαβιᾶς τὴν ἐρημιά, μέσ' 'ς τῆς σκλαβιᾶς [τὸν Ἅδη!
Ὅμως ἀλλάζουν οἱ καιροί. Τὸν Κροῦμο ἡ γῆ τὸν [τρώει,
Τώρα 'ς τὴν Πόλι μὲ μυαλὸ Θεόφιλος δρίζει,
Τώρα τοῦ Κρούμου τὸ σπαθὶ κρέμεται καὶ σκουριάζει.

Ὁ βασιλιᾶς ἐπρόσταξεν, ἀφέντης ὁ Κρυτάγων·
Φεύγουν οἱ σκλάβοι, μαζωχτοὶ περνοῦν ἀπὸ 'μπρο- [στά του
Κι' ἀπάνου 'σὲ χρυσὸ θρονὶ τοὺς ἀγναντεύει Ἐκεῖνος.
Περνοῦν γυναῖκες μὲ παιδιὰ καὶ μὲ ρσεβδιὰ γερόντοι,
Λεβένταις μὲ φορτώματα, κορίτσια μὲ ἐσκλίδια,
Περνάει πεῖνα, δυστυχιά, καὶ γύμνια καὶ τρεμοῦλα.
Ἡ ἐμμορφαὶς παράλλαξαν ἀπ' τῆς σκλαβιᾶς τὸν πόνο,
Κ' οἱ ἄρχοντες ἀπ' τὴ δουλειὰ κι' ἀπὸ τὴν κακοπάθεια.
Τὸ χῶμα τὸ βουλγάρικο, οἱ κάμποι, τὰ βουνά του,
Ἐφύλαγαν τἀγκάθια των μονάχα γιὰ τοὺς σκλάβους,
Κ' εἶχαν γιὰ τοὺς ἐλεύθερους τὰ ῥόδα των μονάχα,
Κι' ὁ ἥλιος τοὺς ἐφλόγιζε χωρὶς νὰ τοὺς ζεσταίνῃ
Κι' ὁ ἴσκιος τοὺς ἐπάγωνε χωρὶς νὰ τοὺς δροσίζῃ...
Περνοῦν χιλιάδες μαζωχτοὶ 'μπροστά του οἱ σκλα- [βωμένοι
Καὶ πότε ἀναστενάζουνε καὶ πότε ἀχνογελοῦνε,
Καὶ σμίγουν πόνος τῆς σκλαβιᾶς κ' ἐλπίδα τῆς [πατρίδος
'Σ τοὺς ἀναστεναγμοὺς αὐτούς, 'ς τἀχνόγελα ἐκεῖνα.
Ἀκόμα 'λίγη ὑπομονὴ κι' ἀκόμα 'λίγο δρόμο
Καὶ θὰ πατήσουν ἄλλη γῆ κι' ἄλλο οὐρανὸ θὰ ἰδοῦνε,
Ποῦ θἄχῃ ῥόδα πλειὰ γι' αὐτοὺς καὶ ζέστη καὶ [δροσοῦλα.
Πατρίδα! κάθε ὠμμορφιὰ μόνον ἐσὺ τὴν ἔχεις!

Ὁ βασιλιᾶς εἶνε κακός, Χριστὸ δὲν προσκυνάει·
Προχτὲς ἀκόμα ὁ Μανουὴλ ὁ ἅγιος ὁ Δεσπότης
Μαρτύρεψε 'μπροστά 'ς αὐτὸν γιὰ τοῦ Χριστοῦ [τὴν πίστι.
Μὰ τώρα ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ 'σὰ' νὰ τὸν ἔχει φτάσει
Καὶ 'σὰν νὰ τὸν ἐφώτισε, 'σὰν νὰ τὸν ἡμερώνῃ,
Ἀναγαλλιάζει ἀπάντεχα, κρυφὴ χαρὰ τὸ νοιώθει
Ποῦ δίνει τὴν ἐλευθεριὰ 'ς τὸν ἄχαρο τὸν κόσμο,
Ποῦ κάθε σκλάβος προσπερνᾷ καὶ τόνε προσκυνάει.

Μόν' ἕνας δὲν τὸν προσκυνᾷ, δὲν σκύβει τὸ κεφάλι!
Δὲν εἶνε δράκος 'ς τὸ κορμὶ κι' ἄντρας σωστὸς 'ς [τὰ χρόνια,
Ἀκόμα χτὲς παράτησε τἀφρόντιστα παιγνίδια·
Ἔχει 'ψηλὸ τ' ἀνάστημα κ' εὐγενικὴ τὴ χάρι,
Εἶνε παιδὶ 'ς τὴν ἐγνοιασιὰ καὶ ῥήγας 'ς τὸ καμάρι
Κ' εἶν' ἄρχοντας 'ς τὴν φορεσιὰ κι' αὐγερινὸς 'ς [τὰ κάλλη.
'Σ τὴν ἄκρη ἀπ' τὴ χλαμύδα του, λεβέντικα ῥηγμένη,
Ἀετόπουλό εἶνε κεντιστὰ μὲ πούλια καὶ τυρτίρι.

Θαρρεῖς, ποτὲ δὲν ἔμαθε 'σά δουλευτὴς νὰ σκύβῃ,
Καὶ δὲν τὸν νύρε πουθενὰ νὰ τὸν μαυρίσῃ ὁ ἥλιος,
Κι' ἄλλους ὁ ἥλιος πύρωνε κι' ἄλλοι γι' αὐτὸν [δουλεύαν·
Θαρρεῖς, οἱ ἄλλοι ἐντύνονταν φτωχὰ καὶ ἐσχισμένα,
Γιὰ νἄχουν νὰ τὸν ντύνουνε 'κ τ' ἀσήμι, 'κ τὸ μετάξι,
Αὐτὸς νὰ λάμπῃ μοναχὰ καὶ νὰ μοσχομυρίζῃ.
Μὲ τί γοργάδ' ἀφεντικὴ τραβᾶει ἀναμεσό τους!
Δὲν τόνε λὲς ἀπὸ σκλαβιὰ 'κ τὸν τόπο του πῶς πάει·
Λὲς ἀπὸ μάχη πῶς γυρνᾷ γιὰ ν' ἀνεβῇ 'σὲ θρόνο!
Μονάχα ὁ νιὸς δὲν προσκυνᾷ, μονάχα ὁ νιὸς δὲν [σκύδει.

Κι' ὁ βασιλιᾶς ἐαφνίζεται κι' ὁ βασιλιᾶς ῥωτᾶει·
Αἷμα θαρρεῖς βασιλικὸ 'σὰ δράκοντας μυρίσθη.

—Ποιὸς εἶν' ὁ ἐμμορφος ὁ νιὸς ὁ κακοροιζικάρης
Ποῦ δὲ γυρίζει νὰ μὲ ἰδῇ καὶ νὰ μὲ προσκυνήσῃ;

—Εἶνε τῆς χήρας τὸ παιδί, τῆς χήρας τὸ βλαστάρι.

—Γιὰ σύρτε καὶ γυρίστε το καὶ φέρτε το 'μπροστά μου!

Καὶ νὰ δυὸ κεφαλλάρηδες, τοῦ βασιλιᾶ νομάτοι,
Πέρνουν τῆς χήρας τὸ παιδί, 'κ τὸ βασιλιᾶ τὸ πᾶνε.

Σὰν ἔρθη ἀπ' τὸ βροχόνερο ποτάμι μανιωμένο
Καὶ πλημμυρήσῃ καὶ χυθῇ καὶ πελαγώσῃ ὁ κάμπος
Καὶ συνεπάρῃ τὰ δεντρά καὶ τὰ σπαρτὰ σκεπάσῃ,
Κι' ὁπῶχει τὴν καλύβα του 'κ τὴ μέση ἀπὸ τὸν κάμπο
Ξυπνήσῃ νύχτ' ἀπάντεχα κι' ἀκούῃ βοὴ καὶ βόγγο
Καὶ δὲ 'μπορεῖ νὰ πάῃ μπροστὰ καὶ δὲν πηγαίνει [πίσω,
Γιατὶ 'μπροστὰ εἶνε κύματα καὶ ρέμματ' ἀπὸ 'πίσω,
Καὶ ἡ φωνή του σβύνεται κι' ἀχνίζει, τρέμει, λυώνει,
Ὅμοια ἐαφνιοῦνται, ἀχνίζουνε καὶ τρέμουνε καὶ [λυώνουν
'Σ τ' ἀπάντεχο τὸ 'μπόδισμα τ' ἀκριβοχυμὸ τῆς χήρας,
Καὶ δὲ 'μποροῦν νὰ πᾶν' 'μπροστὰ γιατὶ ὁ νιὸς τοὺς [λείπει,
Καὶ 'πίσω δὲ 'μποροῦν νὰ πᾶν, γιατὶ ἡ σκλαβιὰ [εἶνε 'πίσω!
Κι' ἀκούστη μιὰ πνιχτὴ φωνή: «Πῶ! πῶ! καμιέν' [ἀδέρφια!
Ὁ νιός μας, τ' ἀφεντόπουλο, δὲ θὰ γυρίσῃ 'πίσω,
Στοῦ βασιλιᾶ τὴ δούλεψι τὰ νιάτα του θὰ φάῃ!»
Ἡ μάννα ἡ χήρ' ἀπ' τὸν καημὸ σωριάζεται 'κ τὸ χῶμα,
Ἐδῶ τραδοῦν τὰ μάγουλα κ' ἐκεῖ ἀναστενάζουν,
Κι' ἄλλοι σηκώνουν τὴ γροθιὰ καὶ θὲν νὰ φοβερίσουν.
—Αὐτὴ μονάχα δύναμι κι' ἀρματοσιὰ τους ἔχουν.—
Καὶ χίλια μάτια ὑψώνονται 'κ τοῦ βασιλιᾶ τὸ θρόνο
Μὲ θερμοπαρακάλεσμα βουβὸ κι' ἀπελπισμένο.
«Κάλλιο τὰ σίδερα νὰ φᾷν γιὰ πάντα τὴ ζωή μας
Παρὰ ἐμεῖς ἐλεύθεροι κι' ὁ νιὸς μακρυά μας δοῦλος!»
Κι' ἄπλωσε ὁ λόγος 'κ τὴ στιγμὴ κι' ἀκούσθη πέρα [ὡς πέρα·
—Ἔτσι τὰ κύματα ὁ βορειᾶς τῶνα μὲ τ' ἄλλο ἁπλώνει!
«Παρὰ μακρυά του ἐλεύθεροι, κάλλιο μαζί του [σκλάβοι!»

Β'

Ὁ ἀετός

Ποιὸ εἶνε τῆς χήρας τὸ παιδὶ τὸ μοσχαναθρεμμένο,
Τόσου λαοῦ καμάρωμα, τόσου λαοῦ λαχτάρα,
Κι' ἂν τὸ κρατήσῃ ὁ βασιλιᾶς 'σὰν τί κακὸ θὰ κάμῃ;
Ἤτανε 'μέρα θερισμοῦ, μεσημεριοῦ ἦταν ὥρα!
Λαμποκοπάει ὁλόσπαρτος ἀπὸ τὰ στάχυα ὁ κάμπος,
Ἐπάψανε γιὰ μιὰ στιγμὴ τὸ θέρισμα οἱ ἀργάταις,
Καὶ δὲν ἀκούεται λαλιὰ καὶ δὲ γροικιέται γοῦσλα·
Εἶνε τῆς 'μέρας ἡ ἐμμορφιά, τῆς νύχτας ἡ γαλήνη.
Τὰ περιστέρια ταιριαστὰ φιλιοῦνται 'κ ταῖς φωλιαῖς των
Καθένα καὶ χλονόδολο ποῦ δὲν τὸ λυών' ἡ φλόγα·
'Σταῖς ἄκραις κάθε χωραφιοῦ ἡ παπαρούναις γέρνουν
Στεγνὴ τὴν πορφυρόμαυρη τὴν ὄψι των 'κ τὸ χῶμα,
'Σὰν νὰ ζητοῦν ἀπὸ τὴ γῆ τὴ δρόσο ποῦ δὲ βρίσκουν.
Κ' ἡ ἀγελάδες στέκονται σωμέναις ἀπ' τὴ λαύρα
Μὲ τὰ μεγάλα μάτια των, τὰ λαμπερὰ καὶ μαῦρα,
Καὶ μαρμαρένια πλάσματα ἀπὸ μακρυὰ φαντάζουν
Ποῦ τὰ μαυροκιτρίνιασαν 'κ τὸ διάσα των τὰ χρόνια.
Τὸν ἴσκιο τους ἀνώφελο ἐαπόλνουν τὰ πλατάνια,
Σὰν καρφωμένα στέκονται τὰ φύλλα 'κ τὰ κλαδιά των.
Ὁ ἥλιος, φεῦδι πύρινο, στυλώνει τὴ ματιά του
Κ' ἡ γῆ, μυριόχρωμο πουλί, βασκαίνετ' ἀπὸ κείνη.
Κι' ὅ,τ' εἶν' ὡραῖο καὶ λυγερὸ καὶ δυνατὸ καὶ μέγα
Σωπαίνει κι' ὀνειρεύεται καὶ δένετ' ἀπὸ μάγια.

Νὰ πάρῃ 'λίγη ἀνάπαψι δὲν πρόφτασε κ' ἡ χήρα,
'Σ τὸν τόπο της ἀρχόντισσα, καὶ 'κ τὴ σκλαβιὰ [θερίστρα,
Καὶ πάλι ἀνασηκώνεται καὶ τρέχει 'κ τὸ παιδί της.
Τὸν ἄντρα της τὸν πέθανε ἡ καταφρόνια, ἡ πεῖνα,
Κ' ἕνα παιδὶ τῆς ἔμεινεν, ἑνὰς χρονοῦ ἀγόρι.
Κρεδάτι λευκοπράσινο ἀπ' ἄνθη καὶ χορτάρια
Τοῦ στρώνει γιὰ νὰ κοιμηθῇ, ὅσῳ ν' ἀποθερίσῃ,
Σὲ μιᾶς δαφνούλας τὴ σκεπή, 'κ τὴ ῥίζα μιᾶς δαφνούλας.
Μὰ ἡ δαφνοῦλα εἶνε κοντὴ κ' ἐψήλωσεν ὁ ἥλιος,
Καὶ ῥίχνει ταῖς ἀκτίναις του ἀπάνου 'κ τὸ παιδί της.
Τὸ ἐαγναντεύ' ἡ μόννα του καὶ νὰ τὸ πάρῃ τρέχει.
'Κεῖ ποῦ σιμώνει, σύννεφο 'κ τὰ ὕψη ἐαγναντεύει,
Σύννεφο μαῦρο ποῦ κυλᾷ καὶ γοργοχαμηλώνει,
Καὶ στέκει καὶ ζυγιάζεται ἀπάνου ἀπ' τὸ παιδί της
Καὶ τὸ σκεπάζει ὁλόκληρο, τὸ κρύβει ἀπ' ταῖς ἀκτῖνες,
'Σὰν ποιὸ βαθειὰ τ' ἀποκοιμᾷ μέσ' τὸ βαθὺ τοῦ ἴσκιο.
Κ' ἔξαφνα ἡ χήρα ξεπετᾷ φωνὴ τρεμουλιασμένη.
Δὲν εἶνε νέφος τούρανοῦ, κι' ἀχνόπλαστη μαυρίλα·
Εἶνε αἰτὸς κυνηγητής, αἰτὸς καμαρωμένος
Μὲ τὰ μεγάλα του φτερά, τὰ κλαδωτά του πόδια,
Καὶ τάσπροκιτρινόμαυρα καὶ παρδαλά του ῥοῦχα!

'Σ τῆς γυναικὸς τ' ἀνάκρασμα τρέχουν οἱ θεριστάδες·
Πέρνουν λιθάρια, ῥίχνουνε νὰ διώξουν τ' ἀγριοπούλι,
Καὶ τ' ἀγριοπούλι φεύγει μιὰ καὶ μιὰ ἐανασιμώνει·
Ἐβρτὰ φοραῖς τὸ κυνηγοῦν κ' ἐφτὰ φοραῖς γυρίζει
'Πάνου ἀπ' τὸν ὕπνο τοῦ παιδιοῦ ν' ἀπλώσῃ τὰ [φτερούγια.

Τότ' ἕνας γέρος δουλευτὴς ποῦ γνώριζ' ἀπὸ μάγια,
Κ' ἐννοιωθ' ἀπὸ μαντέματα, ἐπρόβαλε καὶ εἶπε:

«Μεγάλ' ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ δόξα 'κ τὸ ὄνομά του!
Κ' εἶν' ἀπὸ θέλημα Θεοῦ ὁ σταυραϊτὸς σταλμένος!
Τὸν ἔρχομὸ τῆς ἀνοιξις μᾶς δείχνει τὸ λελέκι,
Τοῦ φθινοπώρου ἡ κυκλαμιά, καὶ τῆς βροχῆς τὸ νέφος,
Κι' ὁ μακρομμιάτης ὁ αἰτὸς τοῦ βασιλιᾶ τὴ μοῖρα!
Ἡ κουκουβάγια ὅπου λαλεῖ τὴ συμφορὰ μηνάει,
Τὸ χελιδόνι ὅπου σταθῇ τὴν εὐτυχία φέρνει,
Κι' ὁποιον ἰσκιώσῃ σταυραϊτός, αὐτὸς θὰ βασιλέψῃ!»

Τὸ λόγο δὲν ἀπόσωσε κι' ἄλλος τὸ λόγο πέρνει,
Γραμματικὸς ποῦ τωρινὰ καὶ περασμένα ξέρει:

«Ἀκόμα δὲν ἐκλείσανε τὰ πεντακόσια χρόνια
'Απ' τὸν καιρὸ ποῦ ῥημάξαν οἱ Βάνδαλοι τὸν κόσμο.
Τὴ 'Ρώμη διαγουμίζουνε, τὴν Πόλι φοβερίζουν·
Ὁ Γενζερῖχος κύριος των, τὸ ταῖρι τοῦ 'Αττίλα,
Χυμάει, χτυπάει, σκορπάει, νικάει, σκλαβώνει, καίει, [σφάζει.
Τ' ἀσκέρι τὸ βασιλικὸ τὸ σφιχτοκλεῖ, τὸ πιάνει.
Τοὺς σκλάβους ἀπὸ ψήλωμα τοὺς ἀγναντεύει κάτου,

«Σ' ὅλους μαχαῖρι καὶ φωτιά!» φωνάζει ὁ Γενζερῖχος.
Δεμένοι οἱ σκλάβοι ἀραδιαριὰ τὸ δήμιο καρτεροῦνε,
Κ' ἕνα σκλαβάκι μοναχὰ δὲν καρτερεῖ, κοιμᾶται,
Καὶ σταυραϊτὸς μ' ὁλάνοιχτα φτερούγια τὸ σκεπάζει.
Κι' ὁ Βάνδαλος ἐαφνίζεται, κι' ὁ ἄγριος προστάζει:
—Μὴ τὸν πειράζετε τὸ νιὸ τὸ γλυκοκοιμισμένο,
Κι' αὐτὸς θὰ γίνῃ βασιλιᾶς, θὲ ν' ἀνεβῇ σὲ θρόνο!
Κι' ἀντὶ μαχαῖρι καὶ φωτιὰ τ' ἀνοίγει τὴν ἀγκάλη.
Κι' ὁ νιὸς ἔγινη βασιλιᾶς κι' ἀνέβηκε σὲ θρόνο!»

Κ' ἦρθε κ' ἡ μάννα κ' ἔσκυψε, τὸ φίλησε, καὶ εἶπε:

«Σοῦ πρέπει ἐσέν', ἀγάπη μου, βασιλικὸ στεφάνι!
'Εσένα εἶνε πατρίδα σου τ' 'Αλέξανδρου ἡ πατρίδα,
'Εσένα εἶν' ὁ πατέρας σου χρυσοῦ δεντροῦ κλωνάρι,
Κ' ἐγὼ πετράδι ταπεινὸ κορώνας ἀγιασμένης.
Αἷμα κρατεῖ 'κ ταῖς φλέβαις σου ἁγιοκωνσταντίνατο!
'Ακόμα δὲν ἐστέρεψαν, παιδί μου, οἱ 'Αρσακίδαι,
'Ακόμα θὲ νὰ βγάλουνε 'κ τὸν κόσμο βασιλιάδες!»

Κι' ἀκόμα ἔστεκ' ὁ αἰτὸς μ' ὁλάνοιχτα φτερούγια!

Αὐγοῦλα τέτοια ἐγέλασε 'κ τὰ σκλαβωμένα πλήθη,
Τέτοια δροσιὰ ζωντάνεψε καρδιοῖς μαραζωμέναις
Σ τὴν ὥρα τοῦ μεσημεριοῦ, 'κ τοῦ θεριστὴ τὸ κᾶμμα
Ὁ μακροφτέρουγος αἰτὸς φτερούγιασε καὶ πάει
Μ' ἀπόμεινε τὸ μάγεμμα τοῦ ἴσκιου του γιὰ πάντα.
Καὶ ἀπὸ κείνη τὴ στιγμὴ κι' ἀπὸ τὴ 'μέρα ἐκείνη
Τὸ νιὸ τὸν εἶχαν 'κόνισμα καὶ τὸν ἐπροσκυνοῦσαν!

Γ'

Τὸ τραγοῦδι τοῦ πουλιοῦ

Καὶ τὸν 'ρωτάει ὁ βασιλιᾶς, ἀφέντης ὁ Κρυτάγων:

—Ποιός εἶσαι, νιὲ 'περήφανε κι' ἀρχοντοφορεμένε;

—Εἶμαι τῆς χήρας τὸ παιδί, τῆς χήρας τὸ βλαστάρι.
Μακεδονία ὁ τόπος μου καὶ Νίκη τὸ χωριό μου!

—Δὲ μένεις 'κ τὸ παλάτι μου, παιδί, 'κ τὴ δούλεψί μου,
Νὰ μοῦ κρατᾷς τὸ σκῆπτρό μου, τἄρματα νὰ μοῦ [ζώνῃς,
Καὶ τὴν πλατειὰ πορφύρα μου 'κ ταῖς πλάταις μου [νὰ ῥίχνῃς,
Νἄχῃς περίσσια τάγαθά, καντάρια τὸ χρυσάφι;

—Πολλὰ τὰ ἔτη, ῥῆγά μου, κ' ἡ χάρις σου μεγάλη!
Τὸ χῶμα τὸ ἐλεύθερο παλάτ' εἶνε γιὰ μένα,
Δουλεύω μόν' ὅπ' ἀγαπῶ κι' ὁποῦ μὲ λαχταροῦνε.
Εἶνε βαρὺ τὸ σκῆπτρό σου γιὰ τὰ δικά μου χέρια,
Κι' ὅταν μοῦ τύχῃ ἀρματωσιὰ, τὴ ζώνομαι ὁ ἴδιος.
Ἡ μάνα μου δὲ μ' ἔμαθε τὴν τέχνη τῆς στολίστρας,
Καὶ μέσα 'κ τὸ χρυσάφι σου τὸν ὕπνο μου θὰ χάσω!

Ἔτσι ἀποκρίθηκεν ὁ νιὸς 'κ τοῦ βασιλιᾶ τὰ λόγια.
Τὰ λόγια τὰ λεβέντικα τὰ εἶπε μὲ κόρης γλύκα,
Κ' ἐχύθηκε 'κ τὴν ὄψι του βαφὴ τριανταφυλλένια.

Καὶ συννεφιάζει ὁ βασιλιᾶς κι' οἱ ἄρχοντες φρενιάζουν.
Ὁ νιὸς ἐφέρθη ἀπόκοτα καὶ θάνατος τοῦ πρέπει.
Ὁλόρθος ἀπ' τὸ θρόνο του τινάζεται ὁ Κρυτάγων,
Φιλεῖ τὸ νιὸ 'κ τὸ μέτωπο, τοῦ λέει παλληκαρίσια:

—Γύρνα, παιδί, 'κ τὴ μάννα σου καὶ τρέξε 'κ τοὺς [δικούς σου
Καὶ γλέντησε τὴ νιότη σου, χάρου τὴν ἀφοβιά σου·
Ἂν εἶσαι λιονταρόπουλο, εἶμαι κ' ἐγὼ λιονταρί!

Σὰν ἀγριέψ' ἡ θάλασσα καὶ σηκωθῇ φουρτοῦνα
Καὶ ῥίξῃ μύρια τρίμματα 'κ τὴν ξέρα τὸ καράβι,
Κ' οἱ ταξιδιῶταις στριμωχθοῦν ἔρμοι σὲ μιὰ βαρκοῦλα
Καὶ φέρνονται καὶ δέρνονται τρεῖς 'μέραις καὶ τρεῖς [νύχταις
Καὶ μιὰν ἀπέραντη ἐρημιὰ ἀπὸ νερὸ τοὺς τρώει
Κ' ἔξαφν', ἀπάντεχα, βαθειά, λευκὸ πανὶ ἀντικρύσουν
Ὁποῦ σαλεύει, ἀπλώνεται, σιμώνει ὁλοένα, —
Δὲ νοιώθουν τόση ἀγνὴ χαρά, τόσο τρελλὸ μεθύσι,
Τέτοια ἐγκάρδια βοὴ δὲ χύνουν 'κ τὸν ἀέρα,
Κ' ἔτσι θερμὰ 'κ τὸν οὐρανὸ τὰ χέρια δὲ σηκώνουν,
'Σὰν τὴ χαρὰ καὶ τὴ βοὴ μέσ' 'στὸ λαὸ τῶν σκλάβων
'Σὰν εἶδαν πῶς ἐγύρισεν ὁ νιὸς ἀνάμεσό τους.

Κι' ἀκούσθη τότ' ἕνα πουλὶ 'κ ἕνα δεντρὶ κρυμμένο,
Κι' ἀκούσθη νὰ γλυκαρχινᾷ περίχαρο τραγοῦδι·
Δὲν κελαϊδάει 'σὰν πουλί, σὰν ἄνθρωπος 'μιλάει:

«Ἔψὲς γλυκοκοιμήθηκα κ' εἶδα μέσ' 'κ τ' ὄνειρό μου
Τῆς Πόλις τὸ καμάρωμα, τῆς Πόλις τὸ παλάτι,
Καὶ 'κ τὴν αὐλὴ τοῦ παλατιοῦ, 'κ τὴ μέση, ἕνα δέντρο.
Τὸ δέντρο 'μοιάζει 'κ τὴ θωριά, 'κ τὸ ψῆλος κυπαρίσσι.
Ἔχει χρυσὰ τὰ φύλλα του, χρυσὸ καὶ τὰ κλαδιά του,
Εἶνε χρυσὴ κ' ἡ ῥίζα του, χρυσὴ εἶνε κ' ἡ κορφή του,
Καὶ 'κ τὴν κορφή του ὁλόψηλα κάθεται νιὸς λεβέντης,
Κ' εἶνε τῆς χήρας τὸ παιδί, τῆς χήρας τὸ βλαστάρι.
'Ανατολή, καμάρωνε, καὶ Ζηλοφθόνα, Δύσι,
Καὶ 'ντύσου 'κ τὰ γιορτιάτικα, Βυζάντιο ἐακουσμένο!
Μακεδονίτικη γενιὰ καινούρια ἐφυτρώνει
Κι' ἀπλώνει γιὰ βλαστάρια της 'κ τὸ κόσμο βασιλιάδες,
Κ' εἶνε τῆς χήρας τὸ παιδὶ τὸ πρῶτό της βλαστάρι.
'Ανοίγει κ' ἡ Χρυσόπορτα καὶ διάπλατη προσμένει
Οἱ βασιλιάδες νὰ διαβοῦν μ' ὁλόλαμπρα στεφάνια.
Σκίστε τὴ γῆ καὶ μέσα της κουφθῆτε τρομασμένοι,
Σαρακηνοὶ καὶ Νορμανοὶ καὶ Βούλγαροι καὶ 'Ρῶσοι!»

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν, ἐγκρίνασα τὴν πρότασιν τοῦ Παστὲρ περὶ συστάσεως ἰδίου θεραπευτηρίου τῶν λυσσώντων, προεκάλεσε τὴν συλλογὴν ἐράνων πρὸς τοῦτο· πανταχόθεν δ' ἀποστέλλονται ἀξιολεῖς ἔρανοι καὶ ἐλπίζεται ὅτι ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου θὰ συναχθῇ τὸ ἀναγκαῖον ποσὸν πρὸς ἵδρυσιν τοῦ θεραπευτηρίου. Ὅταν δὲ συντελεσθῇ τὸ ἔργον, θὰ μετακομισθῇ εἰς τὸ νέον κατάστημα τὸ ἐργαστήριον τοῦ Παστὲρ· ἀλλ' ἀναντιρρήτως ἐπὶ μακρὸν θὰ ἐλκύῃ τὴν προσοχὴν καὶ τὴν περιέργειαν τοῦ κοινοῦ ἡ οἰκία, ἐν ᾗ εὑρίσκεται νῦν τὸ ἐργαστήριον ἐκεῖνο, ὅπου ἐγένοντο αἱ πρῶται ἔρευναι καὶ τὰ πρῶτα πειράματα πρὸς ἐξεύρεσιν τῆς θεραπείας τῆς λύσσης, δι' ὧν ἐπετεύχθη καὶ ἐπεβεβαιώθη ἡ λαμπροτάτη καὶ σωτηρία ἀνακάλυψις φαρμάκου τῆς δεινῆς ἀσθενείας. Ὅθεν τὰ μάλιστα ἐνδιαφέρουσαν νομίζομεν τὴν ἀνάγνωσιν περιγραφῆς τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Παστέρ, ὡς ἔχει νῦν, καὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν γίνεται ὁ ἐνοφθαλμισμός. Τὴν περιγραφὴν ταύτην ἐσταχυολογήσαμεν ἐξ ἄρθρου τοῦ γνωστοῦ ἐπιστήμονος H. de Parville, ὅστις διὰ βραχέων καὶ ἐπιχαρίτως διδάσκει ταῦτα τοὺς ἀναγνώστας.

ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΠΑΣΤΕΡ

Ὁ ἰὸς παρασκευάζεται ἐν τῷ ὑπογείῳ τῆς οἰκίας, ὅπου τὸ φῶς δὲν εἶναι ἄφθονον. Πολλὰ κλωβία δικτυωτά, ὧν ἕκαστον εἶναι διῃρημένον κατὰ διαζώματα, κεῖνται ἐπὶ τραπεζῶν. Ἐν ἑκάστῳ διαζώματι ὑπάρχει ἀνὰ εἷς κόνικλος, χρησιμεύων εἰς παρασκευὴν τοῦ λυσσικοῦ ἰοῦ.

Διότι ἐκ πάντων τῶν κονίκλων ἐκείνων, εἰς οὓς τεχνητῶς μεταδίδεται ἡ φοβερὰ ἀσθένεια, γίνεται ἡ προμήθεια τοῦ ἰοῦ· τὸ ἔργον ἐξακολουθεῖ ἄνευ διακοπῆς ἀπὸ τριῶν καὶ πλέον ἐτῶν, καὶ τὸ καινοφανὲς τοῦτο ἐργοστάσιον ἔχει ἄφθονον τὴν πρώτην ὕλην.

Ἐπειδὴ ἐξ ἑκάστου ἐκ λύσσης θνήσκοντος κονίκλου ἐνοφθαλμίζεται ὁ ἰὸς εἰς ἄλλον, ἐκ τούτου δὲ εἰς ἄλλον πάλιν, καὶ οὕτω καθεξῆς, ἡ παραγωγὴ τοῦ λυσσικοῦ ἰοῦ δὲν ἔπαυσεν, ἀφ' ὅτου ἤρχισεν ὁ Παστὲρ τὰ πειράματά του. Ἐπισκοποῦντες τοὺς κλωβοὺς βλέπομεν ἀγωνιῶντας κονίκλους· κατάκεινται οὗτοι πρηνεῖς, ἀκαμπῆ ἔχοντες τὰ μέλη· ἀναπνέουσιν ἔτι, ἀλλὰ μετὰ μικρὸν θὰ ἐπέλθῃ ὁ θάνατος ἐκ παραλυτικῆς λύσσης· οἱ κόνικλοι οὗτοι θὰ χρησιμεύσωσιν εἰς παρασκευὴν τοῦ λυσσικοῦ ἰοῦ τῆς αὔριον. Καὶ οὕτω καθ' ἑκάστην ἱκανοὶ τὸν ἀριθμὸν κόνικλοι θυσιάζονται, ὅπως προμηθεύσωσιν εἰς τοὺς ὑπεράνω αὐτῶν ἀναμένοντας ἀσθενεῖς τὸ σωτήριον φάρμακον.

Λαμβάνοντες μόριον τοῦ προμήκους μυελοῦ τοῦ θανόντος κονίκλου, καὶ ποιοῦντες δι' ἀβαπτίστου τρυπάνου διάτρησιν τοῦ κρανίου ζῶντος κονίκλου ἐνοφθαλμίζουσιν εἰς τὸν ἐγκέφαλον τούτου τὸ μόριον τοῦ μυελοῦ, ἐν ᾧ ἐνίζάνει λυσσικὸς ἰός. Μετὰ ἑπτὰ ἀκριβῶς ἡμέρας, θνήσκει ἐκ παραλυτικῆς λύσσης καὶ ὁ κόνικλος, εἰς ὃν ἐγένετο ὁ ἐνοφθαλμισμός. Ὅθεν καθ' ἑκάστην εἶναι ἀναγκαῖον νὰ θυσιάζωνται πάμπολλοι κόνικλοι, ὅπως ἔχωσιν ἐπαρκῆ ποσότητα τοῦ μυελοῦ αὐτῶν, πρώτης καὶ ἀσφαλοῦς πηγῆς ἰοῦ, τοῦ ὁποίου εἶναι γνωστὴ καὶ σταθερὰ ἡ δύναμις καὶ ἡ ἐνέργεια.

Ἀφ' οὗ οὕτω προμηθευθῶσι τὸν ἰόν, παρασκευάζουσιν αὐτὸν εἶτα διὰ τὰς ὑποδορείους ἐνέσεις εἰς τοὺς νοσοῦντας. Ἡ δὲ παρασκευὴ αὕτη γίνεται ἐν μικρῷ δωματίῳ τοῦ ὑπογείου. Πρὸ τοῦ παραθύρου εἶναι τράπεζα καὶ παρ' αὐτὴν εἷς βοηθὸς τοῦ Παστέρ· ἐπὶ τῆς τραπέζης κεῖνται δέκα ὑάλινα ποτήρια στεγανῶς κεκλεισμένα διὰ χάρτου, καὶ ἔχοντα ἐπικεκολλημένας ἐπιγραφάς. Τὰ ἀγγεῖα ταῦτα περιέχουσι τὸν παρασκευασθέντα ἰόν, εἰς οὗ τὴν παρασκευὴν ἀπαιτεῖται ἐργασία μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας περίπου.

Ἀπέναντι τοῦ παραθύρου πρὸς τὸν τοῖχον κεῖται καὶ ἄλλη τράπεζα, ἐν ᾗ εἰσὶ τεθειμένα μεγάλα ὑάλινα ἀγγεῖα, στεγανῶς ἐπίσης πεπωμασμένα. Ἐν τῷ μέσῳ ἑκάστου τούτων φαίνεται ἀνηρτημένον τεμάχιον ἐρυθράφαιον, πεπλατυσμένον, μήκους πέντε ἢ ἓξ ὑφεκατομέτρων, ὁμοιάζον πρὸς φάκος ταινίας.

Τὰ τεμάχια ἐκεῖνα εἶναι οἱ μυελοὶ τῶν λυσσαλέων κονίκλων. Πριονίζοντες τὴν σπονδυλικὴν στήλην τοῦ ζῴου, ἐξάγουσι τὸν μυελὸν αὐτοῦ, ὃν κατατέμνουσιν εἰς μικρὰ τεμάχια· καὶ ταῦτα ἐμβάλλουσιν εἰς τὰ ὑάλινα ἀγγεῖα, ἅτινα εἶναι πλήρη ξηροτάτου ἀέρος καὶ κωλύουσι τὴν εἰσχώρησιν κονιορτοῦ. Οἱ μυελοὶ ἀποξηραινόμενοι, ἀποβάλλουσι βραδέως καὶ κατ' ὀλίγον τὴν δύναμιν αὐτῶν, ἣν θὰ διετήρουν ἐπὶ πολύ, ἂν ἦσαν ἐκτεθειμένοι ἐν ὑγρῷ ἀέρι. Ὑπάρχει δ' ἐν τοῖς ἀγγείοις συλλογὴ ὁλόκληρος λυσσικῶν μυελῶν, ἀπὸ τῶν νωπῶν, τῶν αὐθημερὸν ἐξαχθέντων, μέχρι τῶν ἀπεξηραμένων τῶν ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἐκτεθειμένων εἰς τὴν ἐπήρειαν τοῦ ἀέρος. Ὁ ἰὸς τῶν νωπῶν ἔχει τὴν μεγίστην δύναμιν· ὁ τῶν ἐξαχθέντων πρὸ τεσσάρων ἢ πέντε ἡμερῶν διατηρεῖ ἔτι ἱκανὴν ὀξύτητα· ἡ λυμαντικὴ δύναμις τοῦ ἰοῦ ἄρχεται ἐπαισθητῶς μειουμένη πέρα τῆς ἕκτης ἢ ἑβδόμης ἡμέρας, ὥστε τὴν δεκάτην εἶναι ἐλαχίστη.

Οὕτω δὲ ἡ δύναμις τοῦ ἐν ἑκάστῳ μυελῷ ἰοῦ εἶναι γνωστὴ καὶ ἐκ τῶν προτέρων ὡρισμένη.

Ἀλλὰ τὸ ἔργον δὲν ἐπερατώθη· ἀνάγκη προσέτι νὰ παρασκευασθῶσιν αἱ ὑποδόρειοι ἐνέσεις. Ὁ βοηθὸς τοῦ Παστὲρ παρασκευάζει ταύτας κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον. Ἐξάγων μετὰ προσοχῆς ἐξ ἑνὸς ἀγγείου τὸν μυελόν, διὰ τοῦ νήματος ἐξ οὗ εἶναι ἀνηρτημένος, φέρει αὐτὸν ταχέως εἰς τὴν φλόγα λυχνίας οἰνοπνεύματος, ὅπως ἐξαφανίσῃ τὰ ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ ἐνυπάρχοντα τυχὸν μολύσματα. Ἔπειτα διὰ ψαλίδος, τὴν ὁποίαν πυρώνει ἐπίσης εἰς τὴν φλόγα, κατατέμνει τὸν μυελὸν εἰς τεμάχια μήκους ἡμίσεως ὑφεκατομέτρου περίπου, καὶ ταῦτα εἰς λεπτότερα καὶ τὰ ἐμβάλλει εἰς ἓν τῶν ὑαλίνων ποτηρίων. Ἐπὶ τῆς τραπέζης εὑρίσκονται καὶ μικραὶ ὑάλιναι γάστραι κεκλεισμέναι καὶ πεπληρωμέναι δι' ἐστειρωμένου ζωμοῦ, ἐξ οὗ δηλαδὴ ἀφῃρέθη πᾶν ζωϊκὸν στοιχεῖον. Ὁ παρασκευαστὴς θραύει τὴν ἄκραν μιᾶς γάστρας καὶ διὰ σωληνιδίου ἐκμυζᾷ ὀλίγον ἐκ τοῦ ὑγροῦ, ὅπερ ἐμβάλλει ἀμέσως εἰς τὸ ποτήριον. Διὰ τοῦ ζωμοῦ ἐκείνου θὰ ἐγχυθῇ ὁ λυσσικὸς ἰός. Δι' ὑαλίνης ῥάβδου λειοῦται καὶ πτίσσεται ὁ διὰ τοῦ ζωμοῦ βεβρεγμένος μυελός, καὶ ἀποτελεῖται οὕτως εἶδος γαλακτώματος, ἔχοντος ὑποκίτρινον χροιάν. Διὰ τούτου γίνεται ὁ ἐνοφθαλμισμός.

Ὅταν ἔχωσι χρείαν ὀξυτάτου ἰοῦ, λαμβάνουσι μυελὸν νωπόν, ὃν παρασκευάζουσι κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον, ὅταν δ' ἔχωσι χρείαν ἥττονος δυνάμεως λαμβάνουσιν ἀπεξηραμένον· ὅσον παλαιότερος ὁ μυελός, τόσῳ ὀλιγωτέρα ἡ δύναμις αὐτοῦ. Τὰ ἐπὶ τῆς τραπέζης ποτήρια περιέχουσιν ὑγρὰ παρεσκευασμένα ἐκ μυελῶν μιᾶς μέχρι δέκα ἡμερῶν. Τεθειμένα κατὰ τάξιν τὰ ποτήρια ταῦτα φέρουσι τὰς ἑπομένας ἐπιγραφάς: 28 Φεβρουαρίου, 1 Μαρτίου, 2 Μαρτίου, 3 Μαρτίου καὶ οὕτω καθεξῆς, ὅ ἐστιν ἰὸς παρεσκευασμένος ἐκ μυελοῦ τῆς 28 Φεβρουαρίου, ἰὸς μυελοῦ τῆς 1 Μαρτίου κλπ. δηλονότι περιέχουσιν ἕκαστον ἰὸν διαφόρου δυνάμεως. Πάντα δὲ ταῦτα γίνονται ἐν μεγίστῃ τάξει καὶ προσοχῇ ὥστε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συμβῇ λάθος. Οἱ μυελοὶ εἶναι ἠριθμημένοι, καὶ τὰ ποτήρια φέρουσιν ἀντίστοιχον ἀριθμόν. Τὸ ἐλάχιστον σφάλμα τοῦ παρασκευαστοῦ θὰ ἐπήνεγκε δεινότατα ἐπακόλουθα.

Παρασκευασθέντος τοῦ ἰοῦ, ἐναπολείπεται μόνον ὁ ἐνοφθαλμισμὸς αὐτοῦ. Γίνονται δ' οἱ ἐνοφθαλμισμοὶ ἐν τῷ ἰδικιτέρῳ σπουδαστηρίῳ τοῦ Παστέρ, συνεχομένῳ πρὸς εὐρὺν ἀντιθάλαμον. Τὸ σπουδαστήριον τοῦ Παστὲρ οὐδαμῶς εἶναι εὐρύχωρον· ἀπέναντι τῆς εἰσόδου ἔχει παράθυρον, βλέπον πρὸς τὸν κῆπον· δεξιᾷ εἶναι μία θερμάστρα, ἀριστερᾷ δὲ πλησίον ἑτέρου παραθύρου τὸ γραφεῖον τοῦ Παστέρ.

Κομίζονται τὰ ποτήρια, ἅτινα ἀποτίθενται ἐπί τινος τραπέζης, πρὸ τοῦ μεσαίου παραθύρου. Ὁ Παστὲρ κρατεῖ ἀνὰ χεῖρας κατάλογον, περιέχοντα τὰ ὀνόματα τῶν νοσούντων. Εἰς πάντα δηχθέντα ὑπὸ λυσσῶντος κυνὸς ἐνοφθαλμίζεται ὁ ἰὸς ἅπαξ καθ' ἑκάστην πρωΐαν ἐπὶ δέκα συνεχεῖς ἡμέρας· ἐπειδὴ δὲ ὁ νέος ἐμβολιασμὸς πρέπει νὰ ἐνέχῃ ἰὸν ὀξύτερον τοῦ ἐν τῷ προηγουμένῳ, ἐμβολιάζονται οἱ πάσχοντες κατὰ σειράν. Πρῶτοι οἱ ἄρτι ἐλθόντες εἰς οὓς ἐνοφθαλμίζεται ὁ ἀσθενέστατος ἰός, μετ' αὐτοὺς οἱ τὴν προτεραίαν ἐμβολιασθέντες καὶ οὕτω καθεξῆς.

Αὐτὸς ὁ Παστὲρ προσκαλεῖ τοὺς πάσχοντας. — Ἡ πρώτη σειρά, οἱ τελευταῖον ἐλθόντες! λέγει.

Τὴν προτεραίαν εἶχον ἐγγραφῆ εἰς τὸν κατάλογον ὀκτὼ Ἰταλοὶ ἐκ τῶν περιχώρων τῆς Βονωνίας, συνοδευόμενοι ὑπὸ νεαροῦ συμπολίτου των ἰατροῦ, ὅστις διερμηνεύει τοὺς λόγους των. Ὡς πάντοτε σχεδὸν συμβαίνει, ἐφοβήθησαν μὴ προσβληθῶσιν ὑπὸ τῆς λύσσης, ὅτε εἶδον ὅτι ἔθανον αἱ ἀγελάδες, τὰς ὁποίας ταυτοχρόνως εἶχε δήξῃ ὁ λυσσῶν κύων· εἶχον δὲ δηχθῇ πρὸ τεσσαράκοντα ἡμερῶν. «Ἔρχονται ἴσως κατόπιν ἑορτῆς, ἐψιθύρισεν ὁ Παστὲρ σιγαλὰ εἰς τὸ οὖς τοῦ Ἰταλοῦ ἰατροῦ. Ἂς ἴδωμεν ὅμως!» Πρῶτοι λοιπὸν προσῆλθον νὰ ἐμβολιασθῶσιν οἱ Ἰταλοὶ ἐκεῖνοι.

Ὁ καθηγητὴς Γρανσὲ ἐκάθητο παρὰ τὴν φέρουσαν τὰ ποτήρια τράπεζαν. Ὁ παρασκευαστὴς ἐξέλεξε τὸ ποτήριον τῆς 28 Φεβρουαρίου, τὸ περιέχον τὸν ἀσθενέστατον ἰόν· πληρώσας δ' ἐκ τοῦ ὑγροῦ μικρὸν κλυστῆρα τοῦ Πραβάζ, χωροῦντα ὀλιγώτερον τοῦ ἑνὸς κυβικοῦ ὑφεκατομέτρου, ἐνεχείρισε τοῦτον εἰς τὸν Γρανσέ.

Ἐπλησίασε τότε εἰς τῶν ἀσθενῶν, νέος τὴν ἡλικίαν. Γυμνωθείσης τῆς κοιλίας αὐτοῦ ὁ ἰατρὸς ἐκέντησε διὰ νυστηρίου τὸ δέρμα καὶ ἐνέχυσε τὸ περιεχόμενον τοῦ κλυστῆρος διὰ τοῦ κυψελώδους ἱστοῦ. Ἐντὸς δύο δευτερολέπτων ἐγένετο ὁ ἐμβολιασμός. Ἄλλος τώρα! Ὁ μικρὸς κλυστὴρ πληρωθεὶς καὶ πάλιν, ἐκενώθη τάχιστα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Μετὰ τοὺς Ἰταλοὺς προσῆλθον Ῥῶσσοι, Γάλλοι.

— Ἐτελειώσαμεν, εἶπεν ὁ Παστέρ. Ἡ δευτέρα σειρὰ τώρα.

Τὸ ποτήριον ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ φέροντος χρονολογίαν 1 Μαρτίου, τοῦ περιέχοντος τὸν κατάλληλον ἰὸν πρὸς δεύτερον ἐνοφθαλμισμόν.

— Ἀπὸ ποῖον μέρος σᾶς ἐμβολίασα χθές; ἠρώτησεν ὁ Γρανσὲ τὸν πρῶτον κληθέντα.

— Ἀπὸ τὸ δεξί, ἀπεκρίθη ῥωμαλέος γέρων, δηχθεὶς ὑπὸ κυνὸς πρὸ μιᾶς ἑβδομάδος.

— Γυρίσατε λοιπὸν ἀπὸ τὸ ἀριστερόν.

Καὶ ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ ἐνωφθάλμισε τὸν ἰόν, ὁ δὲ γέρων ἀπῆλθε μειδιῶν εὐθύμως. Γίνεται δ' ὁ ἐνοφθαλμισμὸς τὴν μίαν ἡμέραν δεξιόθεν τοῦ ὀμφαλοῦ, τὴν δ' ἑτέραν ἀριστερόθεν, πρὸς ἀποφυγὴν ἐρεθισμοῦ τοῦ δέρματος ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐν τῷ αὐτῷ μέρει ἐνέσεων. Ἐνωφθαλμίσθη ὁ ἰὸς καὶ εἰς τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν δευτέραν σειράν.

Ἡ πρόσκλησις ἐξακολουθεῖ. Τρίτη σειρά. Ποτήριον τῆς 2 Μαρτίου. Πολλὰ παιδία ἐν τῇ σειρᾷ ταύτῃ, καὶ ἑπομένως πολλοὶ κλαυθμηρισμοί.

Τὸ παιδίον ἀνθίσταται, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ὁ ἐνοφθαλμισμὸς γίνεται διὰ χειρὸς ἀσφαλοῦς· αἱ κραυγαὶ διπλασιάζονται.

— Ἔ, πέρασε πλέον! λέγει ὁ Παστὲρ πρὸς τὸν μικρόν, θωπεύσας αὐτόν. Καὶ ἀνοίξας συρτάριον περιέχον χαλκᾶ κέρματα ἔλαβέ τινα καὶ τὰ ἔδωκεν εἰς τὸ παιδίον. Τρέχα τώρα νὰ πάρῃς γλυκά, προσέθηκε, καὶ νὰ γυρίσῃς αὔριον νὰ σοῦ δώσω καὶ ἄλλα.

Καὶ τὸ συρτάριον ἠνοίχθη πολλάκις πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν.

Ἐν γένει οἱ ἐνήλικοι φαίνεται, ὅτι οὐδαμῶς αἰσθάνονται πόνον τινὰ ἐκ τοῦ ἐνοφθαλμισμοῦ· ἄλλως δὲ συνίσταται οὗτος εἰς ἁπλῆν ἀμυχὴν τοῦ δέρματος καὶ κατ' οὐδὲν διαφέρει τοῦ πρὸς προφύλαξιν τῆς εὐλογίας ἐνοφθαλμισμοῦ. Τινὲς ὅμως φαίνονται λίαν πεφοβημένοι, ὅταν τὸ πρῶτον προσέρχωνται· ἄλλοι τούτων εἶναι κάτωχροι καὶ συστέλλουσι τὰ χείλη, ἄλλοι συνοφρυοῦνται. Μετὰ τὸν δεύτερον ὅμως καὶ τρίτον ἐνοφθαλμισμόν, οὐδόλως ταράσσονται πλέον. Παῖδες καὶ κοράσια προσέρχονται πρὸς τὸν ἰατρὸν ἀφόβως καὶ ἀπαθῶς. Εἰς ἀγυιόπαις δωδεκαετὴς τὴν ἡλικίαν εἶχεν ἀπογυμνώσῃ τὴν κοιλίαν του· τὸ νυστήριον εἶχεν εἰσχωρήσῃ ἓν ὑφεκατόμετρον εἰς τὸ δέρμα του, ὅτε εἶδε φεύγοντα ἕνα τῶν συντρόφων του.

— Βρὲ καρτέρα με! ἀνέκραξε πάσῃ δυνάμει, ἐν ᾧ διὰ τοῦ κλυστῆρος ἐγίνετο ἡ ἔνεσις. Περατωθείσης δὲ ταύτης, ἐζώσθη ἐν μεγίστῃ σπουδῇ, καὶ τὸ ἔβαλεν εἰς τὰ τέσσερα, τό δὴ λεγόμενον. Προδήλως δὲν ἠσθάνθη πόνον.

— Κάποιος λείπει ἀπὸ αὐτὴν τὴν σειράν, εἶ-

πεν ὁ Παστέρ, ὅστις ἑκάστοτε παρατηρεῖ μετὰ προσοχῆς τὸν κατάλογον.

Ἀληθῶς, ταλαίπωρός τις γραῖα, στενοχωρηθεῖσα ἐν τῷ ἀντιθαλάμῳ εἶχε λιποθυμήσῃ. Τὴν ἐξήγαγον πάραυτα εἰς τὴν αὐλήν, ὅπου συνῆλθεν εἰς ἑαυτήν. Τὸ ἐν τῷ ἀντιθαλάμῳ παντοδαπὸν πλῆθος τῶν νοσούντων καὶ τῶν συγγενῶν αὐτῶν, ἡ ὀσμὴ τῶν φαρμάκων, ἐζάλισαν τὴν ἀσθενῆ ἐκείνην γραῖαν, ἥτις θὰ εἶχε τοὐλάχιστον ἑξήκοντα πέντε ἐτῶν ἡλικίαν. Προσῆλθεν ὄμως μετ' ὀλίγον, τὸ νυστήριον ἐκέντησε τὸ δέρμα της, ἀνεπαισθήτος μορφασμὸς συνετάραξε τὰς ῥυτίδας τοῦ προσώπου της, καὶ ἀπῆλθεν ἡσυχωτέρα ἢ πρίν.

Ἐφθάσαμεν εἰς τὴν τελευταίαν σειράν· οἱ ἀσθενεῖς ἐπὶ ἐννέα ἡμέρας ὑπέστησαν ἐννέα ἐνοφθαλμισμούς, ὧν οἱ τελευταῖοι περιεῖχον ἰὸν ὀξύτατον. Ἐπρόκειτο λοιπὸν νὰ ἐνοφθαλμισθῇ εἰς αὐτοὺς ἰὸς πολλῷ ἰσχυρότερος τοῦ ἐν τῷ στέλῳ τοῦ δήξαντος αὐτοὺς κυνός. Πάντες εἰσὶ φαιδροὶ καὶ μετὰ χαρᾶς προδήλου προσέρχονται πρὸς τὸν ἰατρόν. Καὶ δικαίως χαίρουσι, διότι τοῦ λοιποῦ οὐδένα ἔχουσι φόβον τῆς λύσσης.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην 70 περίπου ἀσθενεῖς προσεκλήθησαν ὑπὸ τοῦ Παστέρ, ὁ δὲ ἰατρὸς Γρανσὲ ἀπὸ τῆς ἑνδεκάτης καὶ δέκα λεπτῶν πρὸ μεσημβρίας μέχρι τῆς μεσημβρίας καὶ εἴκοσι λεπτῶν ἐποίησεν 70 ἐνοφθαλμισμούς. Καὶ τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται καθ' ἑκάστην μετὰ πολλοῦ ζήλου, ἀκριβείας καὶ ὑπομονῆς.

ΘΑ ΓΕΙΝΗ ΗΘΟΠΟΙΟΣ

Πᾶσαι αἱ Μοῖραι εἶχον συνέλθῃ περὶ τὸ λίκνον νηπίου τινός.

Ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ ἤκουον ἐν συγκινήσει καὶ σεβασμῷ τὰς προρρήσεις των:

«Παιδίον, θὰ γείνῃς μέγας, ὡραῖος, θὰ φορέσῃς χρυσοῦν διάδημα· θὰ γείνῃς ἥρως, τὸ πλῆθος θὰ σ' ἀνευφημήσῃ καὶ οἱ θαυμασταί σου θὰ σύρωσιν ἐνθουσιώδεις τὸ ἅρμα σου· θὰ κάμῃς τοὺς λαοὺς νὰ γελοῦν, νὰ κλαίουν, νὰ τρέμουν, νὰ φρίσσουν· οἱ ποιηταὶ θὰ σκορπίσουν τοὺς μαργαρίτας αὐτῶν πρὸ τῶν ποδῶν σου· διὰ τῆς λύρας των θὰ ὑμνήσουν τὴν δόξαν σου... Θ' ἀγαπηθῇς ὑπὸ ἑκατὸν ἡρωίδων. Τὸ δηλητήριον καὶ τὸ ἐγχειρίδιον θὰ ὦσι ἀνίσχυρα κατὰ σοῦ. Ἡ φήμη σου θὰ διέλθῃ τὰ ὄρη καὶ τοὺς ὠκεανούς.

Ἡ μήτηρ συγκεκινημένη ἐγονυπέτησε ὅπως εὐχαριστήσῃ τὴν Μοῖραν... Ἀλλ' ἡ θύρα ἠνοίχθη βιαίως, καὶ ἡ Μοῖρα τῆς ἀθανάτου δόξης ἐπεφάνη.

— Δὲν δύναμαι ν' ἀφαιρέσω τὰ δῶρα τῶν ἄλλων ἀδελφῶν μου· ἀλλὰ διὰ νὰ σᾶς τιμωρήσω διότι μ' ἐλησμονήσατε, ἰδοὺ τί προλέγω:

« Τὰ χρυσᾶ διαδήματα θὰ εἶναι ἀπὸ ναστόχαρτον· θ' ἀγαπήσῃ, θὰ κλαύσῃ, θὰ γελάσῃ, ἀλλὰ διὰ ξένης θελήσεως. Καὶ αὐτοὶ οἱ ἐπευφημοῦντες αὐτὸν θὰ τῷ ἀρνηθοῦν τὴν ἐκτίμησιν, τὴν ὁποῖαν ἀπονέμουν εἰς τοὺς κοινοὺς πολίτας. Ἀφ' οὗ φθάσῃ εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης, ὁ λαός, τοῦ ὁποίου θὰ εἶναι τὸ εἴδωλον, θὰ τὸν κατακρημνίσῃ καὶ φρίσσοντα ἀκόμη ἀπὸ τὰς ἐπευφημίας τῆς προτεραίας, θὰ τὸν σύρῃ ὀπίσω τοῦ ἅρματος τοῦ νέου ἥρωος. Ἡ δάφνη θὰ μαρανθῇ διὰ παντὸς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, θ' ἀποθάνῃ δὲ περίλυπος, λησμονημένος καὶ δὲν θ' ἀφήσῃ τίποτε τίποτε κατόπιν του...

— Τί θὰ γείνῃ λοιπόν; ἀνέκραξεν ἔντρομος ὁ πατήρ.

— Θὰ γείνῃ ἠθοποιός!

Τότε ἠρέμα ἀνηγέρθη ἡ Μοῖρα τοῦ θανάτου.

— Παιδίον, ἐγὼ θὰ σ' ἐκδικήσω, εἶπε· μετὰ τὸν θάνατόν σου ὁ ἠθοποιὸς ὅστις θὰ σε διαδεχθῇ, θὰ συντριβῇ ὑπὸ τὸ βάρος τῆς ἀναμνήσεώς σου!..

(Sarah Bernhard)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ συνετελέσθη ἐσχάτως ἔργον δημοτικὸν χρησιμώτατον, ἀλλὰ καὶ πολυδάπανον. Κατεσκευάσθη δεξαμενὴ τεραστίου μεγέθους πληρουμένη ὕδατος θαλασσίου, δι' οὗ κατασβέννυνται αἱ πυρκαϊαί, καταβρέχονται πᾶσαι αἱ ὁδοὶ τῆς πόλεως καὶ καθαρίζονται αἱ ὑπόνομοι αὐτῆς. Ἡ δεξαμενὴ αὕτη κυκλικοῦ σχήματος καὶ ἐκ μεγάλων λίθων ἐκτισμένη ἔχει διάμετρον 30 μέτρων, ὕψος 106, καὶ χωρητικότητα 54,480 κυβικῶν μέτρων· τὸ πάχος τοῦ κτίσματος εἶνε 6 μέτρων· ἀντλίαι 1750 ἵππων δυνάμεως ἐργάζονται πρὸς πλήρωσιν αὐτῆς. Ἐκ τῆς δεξαμενῆς ταύτης ἀναχωροῦσι σωλῆνες διαμέτρου 203—507 χιλιομέτρων, διοχετεύοντες τὸ ὕδωρ πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις. Τὸ τεράστιον τοῦτο κτίριον καὶ ὁ τρόπος τῆς διοχετεύσεως καὶ χρήσεως τοῦ ὕδατος ἐξησφάλισε τὴν Νέαν Ὑόρκην ἀπὸ τῶν πυρκαϊῶν, χορηγεῖ δὲ καὶ ἄφθονον ὕδωρ, χρησιμεῦον τὰ μέγιστα πρὸς βελτίωσιν τῶν ὅρων τῆς ὑγιεινῆς, καὶ αὐτῶν τῶν ἀποκέντρων καὶ τῶν μάλιστα ἀκαθάρτων συνοικιῶν τῆς πόλεως.

Κατὰ τὴν ἀρτίως δημοσιευθεῖσαν ἔκθεσιν τῆς καταστάσεως τῆς ἐν Παρισίοις Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης ὁ ἀριθμὸς τῶν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀναγνωσθέντων ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ ταύτῃ ἀνῆλθεν εἰς 131 χιλιάδας, τῶν δὲ ἀναγνωσθέντων βιβλίων εἰς 368000. Ὁ ὅλικὸς ἀριθμὸς τῶν βιβλίων, ὅσα περιέχει ἡ Ἐθνικὴ βιβλιοθήκη εἶναι 2200000. Ὑπελογίσθη δὲ ὅτι τὰ μὲν εἰς μέγα σχῆμα βιβλία κατέχουσι χῶρον 5232 μέτρων, τὰ εἰς τέταρτον (ἤτοι εἰς τὸ σχῆμα τῆς «Ἑστίας») 5298 μέτρων καὶ τὰ εἰς ὄγδοον ἢ μικρότερον σχῆμα 23494 μέτρων.

Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῶν Καταστημάτων ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ 1888.—389